

Tjielti dáá̄jrehtimmieh saemiedigkieveeljemen 2021 tjiirrehtimmeste

Daejnie stillemistie Tjielte- j̄ih dajvedepartemeenteste barkeme

ÅARJELSAEMIEN (sørsamisk)

Reektehtse lea daaroengielesste jarkoestamme

Oslo Economics:en bijre

Oslo Economics seabradahkefaagen dâeriesmoerh salkehte jïh sielth, âejvieladtjh jïh organisasjovnh raereste. Mijjen analysh maehtieh nænnoestimmievâaromh âejvieladtjide, biëvnesevâaromem reaktan prosessine, jallh vâarome organisasjovnide mah gegkiestieh dej mierietsiehkies baajnehtieh. Mijjies dâeriesmoeride guarkebe mah sjidties maarhnan jïh politihken gaskem.

Oslo Economics lea seabradahkefaagen raeriestimmiebyjrese dâåjrehtse konsulentigujmie mej vâarome byjjes reeremistie jïh joekehts dotkeme- jïh analysebyjresijstie. Mijjies daajroem faalehtibie suerkiedâåjrehtimmien jïh faagemaahtoen vâarome jïh laavenjostoeguejmieviermie.

Saemiedigkieveeljemen bijre

Laaken mietie Saemiedigkien jïh jeatjah saemien reaktatsiehkies bijre edtja dihte saemien åålmege Nöörjesne maehtedh dan gielem, kultuvrem jïh seabradahkejielemem evtiedidh. Daate sæjhta jiehtedh saemies edtjies dej jïjtje jïjtjeraarehke åålmehveeljeme orgaanem utnedh – laantenvijries saemiedigkie maam saemies leah veeljeme.

Saemiedigkien veeljeme fierhten njealjeden jaepien tjirrehte seamma aejkien goh stoerredigkieveeljeme. Saemiedigkieveeljemisnie edtja 39 tjirkijh veeljesovvedh saemijste Nöörjesne mah almetjelåhkose tjaalasovveme. Saemiedigkie lea bijjemes veeljemeeâejvieladtje jïh bijjemes diedtem åtna veeljemem ryöjredidh jïh tjirrehtidh. Dah åadtjoeh viehkiem barkose Veeljemedirektoraateste, mearan dah tjielth veeljemem tjirrehtieh.

Tjïelti dâåjrehtimmies saemiedigkieveeljemen 2021 tjirrehtimmeste /OE-rapport 2022-26

© Oslo Economics, 22. juni 2022

Govlehtallije:

Marit Svensgaard / Guejmie

msv@osloeconomics.no, Tel. 982 63 985

Guvvies/illustrasjovne: Åse M. P. Pulk/Saemiedigkie

Sisvege

Iktedimmie j̄ih konklusjovnh	4
1. Goerehtimmien duekesne, ulmie j̄ih biēvnesevāarome	6
1.1 Duekie j̄ih ulmie	6
1.2 Biēvnesevāarome	6
2. Saemiedigkieveeljemien t̄jirrehtimmien bījre	7
2.1 Saemiedigkieveeljemien öörneme	7
2.2 Saemiedigkien laavenjassh	8
2.3 Veeljemedirektoaraaten laavenjassh	9
2.4 T̄jielti laavenjassh	10
3. T̄jielti dāājrehtimmieh saemiedigkieveeljemien 2021 t̄jirrehtimmie	14
3.1 Ryöjredimmieboelhke	14
3.2 Ävtelhbodti j̄ienestimmieboelhke	15
3.3 Veeljemebiejjie(h)	17
3.4 Ryöknemeboelhke	17
3.5 T̄jielti dāājrehtimmieh EVA:n ätnojne	17
4. T̄jielti vuarjasjimmieh diēnesjefaalenasseste j̄ih laavenjassejuekiemistie	19
4.1 T̄jielti vuarjasjimmie lierehtimmeste	19
4.2 T̄jielti vuarjasjimmieh biēvnesebarkoste	20
4.3 T̄jielti vuarjasjimmie utnijedāarjoste	20
4.4 T̄jielti vuarjasjimmie laavenjassejuekiemistie	20
5. Raeriestimmieh bueriedimmide saemiedigkieveeljemien 2025 vööste	22
5.1 Vuarjasjimmiej vāarome	22
5.2 Rāajvarimmieh guktie mahta ryöjredimmieboelhkem bueriedidh	22
5.3 Raeriestimmieh bueriedimmide ävtelhbodti j̄ienestimmieboelhkesne	23
5.4 Raeriestimmieh veeljemebiejjiem(ide) bueriedidh	23
5.5 Raeriestimmieh ryöknemeboelhkem bueriedidh	23
5.6 Raeriestimmieh EVA:m bueriedidh	23
5.7 Raeriestimmieh guktie diēnesjefaalenassem bueriemdidh	23
5.8 Raeriestimmieh bueriedimmide laavenjassejuekiemisnie	24
5.9 Vuarjasjimmiej iktedimmie	24

Iktedimmie jñh konklusjovnh

Saemiedigkieveeljeme tjirrehte fierhten njealjeden jaepien, jñh eevre vihkele saemieh edtjeh dej jñjtje jñjtjeraarehke almetjeveeljeme orgaanem utnedh – laantenvijries saemiedigkie saemijste jñh saemiej gaskem veeljeme. Saemiedigkie bijjemes diedtem veeljemetjirrehtimmien ávteste átna, mearan Veeljemedirektoraate dáárje systeemedáarjohne viedteldihkie veeljemeadministrasjovnesysteemese EVA. Lissine Tjielte- jñh dajvedepartemeente diedtem átna laeviehtamme budsjedtevierhtieh Saemiedægkan.

Oslo Economics lea goerehtamme tjielti dáájrrehtimmieh tjirrehtimmine saemiedigkieveeljemisnie jaepien 2021. Stilleme bæjjese fulkie dejtie bievnesidie mah tjieltjste böötin veeljemetjirrehtimmie-goerehtimmesne sjiekenisnie stoerredigkie- jñh saemiedigkieveeljemisnie 2021. Lissine lissiehtamme mahtoem dan bijre guktie tjielth leah dáájrrehtamme veeljemetjirrehtimmien jñh dienesjidie mah dah leah Saemiedigkeste jñh Veeljemedirektoraateste áádtjeme, goerehtimmien ulmie lea orreme identifiseeredh guktie tjielth mielih áejvieladtjh mah diedtem utnieh byöroeh barkoem prioriteeredh báetije saemiedigkieveeljemien vööste guktie jeenjemes vihtiestidh reaktoe, vihties, ræhpas jñh leajhtadimmien tjirrehtimmien saemiedigkieveeljemistie. Goerehtimmie lea boelhkesne tsieנגelen ræjeste voerhtjen raajan 2022 tjirrehtamme.

Goerehtimmien bievnesh leah gihtjedimmieh Saemiedigkine, Veeljemedirektoraatine jñh 20 tjieltigujmie. Tjielth veeljesovvi dan mietie guktie dan representatijve guvviem áádtjodh tjielti dáájrrehtimmijste mah gáarede, mohte áejvieleavlojne dáájrrehtimmide tjieltjste gusnie lãhkoeh tjaalasovveme saemieh.

Goerehtimmien áejviiegaavnoeh leah gellie tjielth haestemh dáájrrehtin saemiedigkieveeljemien 2021 tjirrehtimmine. Dah dáájrrehtin gaajh náake jñenestimmiesietelh fer seente böötin, fiejlieh veeljemelãhkosne gáávniesieh, jñh idtji jñenebh bievnesh jñh ööhpehtimmieh tjieltide vedtieh. Gellie tjielth aaj dáájrñn laavenjassejuekemem saemiedigkieveeljemisnie idtji lij optimaale guktie jeenjemes vihtiestidh reaktoe, vihties, ræhpas jñh leajhtadimmien tjirrehtimmien saemiedigkieveeljemistie.

Ryöjredimmieboelhkesne, daesnie defineereme goh boelhke goske ávtelhbodti jñenestimmien rñhpeste, edtjeh tjielth veeljemetjirrehtimmien soejkesjidh, veeljemebarkijh lierehtidh, veeljemematerijaalem dáengkodh jñh veeljemelokaalh ávtelhbodti jñenestimmieboelhkesne ryöjredidh. Gosse saemiedigkieveeljemem tjirrehtin jaepien 2021 leah tjielth ohtselamme lierehtimmien ávtelhbodtiboelhkesne, jñh dah leah bievnesh ohtselamme. Sjñere leah bievnesh ohtselamme suajmanimmien bijre gosse jñenestimmiesietelidie trygkesovvi jñh dah fiejlieh mah lin saemiedigkien veeljemelãhkosne.

Ávtelhbodti jñenestimmieboelhke mietsken 10.b. rñhpeste, mohte fiejlie Skaehtieetaaten systeemine darjoeki veeljemelalmetjelãhkoeh ij lij reaktoe ávteli mietsken 18.b. Dejniie aejkiemieresne fiejlie veeljemelãhkosne tsiehkieh skaepiedi gusnie naan veeljijh báastoeh bievnesh áádtjoejin dej tjaalasovvemen bijre lãhkosne. Dah suajmanamme jñenestimmiesietelidie darjoejin veeljijh tjoerin aalkovisnie ávtelhbodti jñenestimmieboelhkesne nuhtjedh siejhme jñenestimmiesietelidie. Ij maehtieh siejhme jñenestimmiesieteligujmie persovnejñenestimmieh vedtedh. Lissine leah siejhme jñenestimmiesietelh saemiedigkieveeljemisnie hammoem maam tjielti mieli mietie ij profesjonelle váájnñh. Jñjnñh tjielth jiehtedh dah veeljijh utnin mah dáájrrehtin saemiedigkieveeljemien seriöösitate

jih kvaliteete lin vueliehkåbpoe stoorredigkieveeljemistie. Suajmanamme jienestimmiesietelh jih fiejlieh veeljemelåhkosne leah vihkeles fåantoeh disse, men aaj guktie jienestimmie lea öörneme. Gosse Saemiedægkan jieneste dellie jienestimmiesietelem jienestimmieskuahpan sijse beaja, mij jienestimmiedåastoje veeljemekåarhtine ålkoeskuahpan sijse beaja åvteli jienestimmie leah tjirrehtamme. Maam dan mænngan jienestimmie deahpadi jearohke man jijnjh saemieh tjieltesne tjaalasovveme gusnie jienestimmie vadteme, jih tjieltesne gusnie veeljije orre. Tjielte-Nöörje lea saemiedigkieveeljemisnie golme kategorijide juakeme: tjielth gusnie vaenebe 30 saemieh tjaalasovveme (mijnuse 30-tjielth), tjielth gusnie 30 jallh jenebe saemieh tjaalasovveme (plusse 30-tjielth) jih ryöknemetjielth. Dichte lea öörnegh guktie jienestimmie edtjeh tjielti gaskem seedtedh dovne åvtelhbodtiboelhkesne jih veeljemedigkesne. Öörnege lea læjhkan dasmoes juktie almetjh edtjeh dejtie gietedidh jih maehtieh fiejlieh darjodh, jih jijnjh tjielth mielieh dan gaavhtan barkoes sjidteme veeljemisnie 2021.

Veeljemebiejesne lij vaenebe haestemh enn åvtelhbodti jienestimmieboelhkesne. Jijnjh tjielth læjhkan mielieh aelhkebe jis dah nuepiem åadtjeme elektrovneles almetjelåhkoem nuhtjedh aaj jienestimmide mah veeljemedigkesne vadteme.

Gosse jienestimmieh ryöknesåvva, man diedtem ryöknemetjielth utnieh, lea tjielti bievnesh jeenjemes relateereme dååjrehtimmide jienestimmieadministrativje systeemeste EVA. Mearan naaken dan madtjeles EVA:ine, jeatjah tjielth mielieh jijnjh gååvnesieh mah maehtieh EVA:sne darjodh guktie jienestimmietjirrehtimmie aelhkebe darjodh tjieltide.

Jijnjh tjielth aaj mielieh buerebe vuekieh gååvnesieh laavenjasside öörnedh saemiedigkieveeljemisnie. Guktie vaahram giehpede båastoeh seedtedh tjielti gaskem, jih ryöknemetjielti barkoem spååredh, Saemiedigkie maahta diedtem utnedh gaajhkh jienestimmide ryöknedh. Saemiedigkieveeljemien öörnege joekehtadta stoorredigkieveeljemien öörnegistie dejnie vuekine Saemiedigkie dovne dam bijjemes diedtem åtna, seamma goh Stoorredigkie, jih aaj diedtem åtna veeljemefaagen viehkiem tjieltide vedtedh. Stoorredigkieveeljemisnie dellie Veeljemedirektoaraate veeljemefaagen viehkiem tjieltide vadta, jih jijnjh tjielth mielieh seamma öörnege edtja hijven årrodh aaj saemiedigkieveeljemisnie. Dah tjielth dej mielh bihkedieh naemhtie Veeljemedirektoaraate organisasjovnem åtna mij ajve veeljeminie barka, dej leah jijnjebe vierhtieh enn Saemiedigkie, jih dej barkoen mietie aaj tjielteståvroe- jih fylhkedigkieveeljeminie aaj leah dååjrehtimmieh viehkiem tjieltide vedtedh.

Ij leah meatan orreme daennie salkehtimmien mandaatesne jijtjeraarehke vuarjasjimmieh vedtedh vierhtieåtnoen bijre jih guktie saemiedigkieveeljemem leah öörneme. Tjirrehtimmie tjielti bievniesjistie vuesehte dihte maahta haestiedihks sjidtedh reaktoe, vihties, ræhpas jih leajhtadimmien tjirrehtimmie saemiedigkieveeljemistie jaepien 2025, jis beajjetjen laavenjassejuekieminie jih dej vierhtiejgumie mejtie daan biejjien saemiedigkien tjirrehtæmman vadtasåvva. Medtie 20 000 veeljijigumie lea saemiedigkieveeljeme relativje gaertjiedamme jis veeljijelåhkoem möölie, mohte dihte stoorre jis låhkoem aktöörjste gieh meatan möölie. Nöörje åtna 356 tjielth ovnessie råållajgumie saemiedigkieveeljemisnie, jih mah gaajhkh potenciaale bievnesh jih lierehtimmien daarpesjeh, jih dah gegkiestieh mahtedh utnijedåarjoem biljelidh jis daarpesjeh. Jis edtja dejtie daerpiesvoetide gaptjedh stuerebe organisasjovnem kreava enn dihte maam Saemiedigkie åtneme gosse saemiedigkieveeljemem 2021 tjirrehti.

1. Goerehtimmien duekesne, ulmie jñh bienveseváarome

1.1 Duekie jñh ulmie

Stilleminie Tjjeelte- jñh dajvedepartemeenteste (aarebi TOD) Oslo Economics tjaktjen 2021 deelli, Vuarjasjimmie Veeljemedirektooraaten dienesjistie tjirrehtimmien veeljemem 2021 jñh Veeljeme-tjirrehtimmiegoerehtimmie 2021 sjiekenisnie. Dah leah goerehtimmie mah fierhten veeljemen mæנגan dorjesávva.

Veeljemetjirrehtimmiegoerehtimmie goerehte tjjeelti ryöjredimmie jñh dej veeljemetjirrehtimmie. Áejvieleavloe lea stoerredigkieveeljemen tjirrehtimmie, men goerehtimmie aaj gyhtjelassh átna mah leah tjjeelke saemiedigkieveeljemen tjirrehtæmman. Goerehtimmie vuesehte dah leah sjieere haestemh orreme saemiedigkieveeljemen tjirrehtimmie 2021, mohte eah gan vuarjasjimmie vuj veeljemetjirrehtimmiegoerehtimmie dan buerie váaromem vedtieh guktie mahta jiehtedh mij lij hijven jåhteme jñh mij ij dan hijven juhtieh gosse saemiedigkieveeljemem tjirrehti.

Oslo Economis áadtjoeji dan gaavhtan lissiestillemem goerehtimmie darjodh tjjeelti dáájrehtimmie saemiedigkieveeljemen tjirrehtimmie 2021. Goerehtimmien ulmie lea stuerebe mahtoem áadtjodh tjjeelti dáájrehtimmie bñjre veeljemetjirrehtimmie, jñh identifiseeredh mah tjjeelth mielieh guktie diedtele áejvieladth byöroeh barkoem prioriteeredh báetije saemiedigkieveeljemen vööste guktie mahta jeenjemes reaktoe, vihties, ræhpas jñh leajhtadimmien saemiedigkieveeljemen tjirrehtimmie vihtiestidh.

1.2 Bienveseváarome

Goerehtimmien voestegaaltijh lea goerehtimmie veeljemediedtijiste 20 tjjeeltine. Dah goerehtimmie Teams:esne tjirrehtamme goevten 2022.

Dejtie tjjeeltide veeljimh guktie edtja jeenjemes representatiive guvviem áadtjodh tjjeelti dáájrehtimmie, men áejvieleavloem bñejimh tjjeelti dáájrehtimmie mah leah sjieere låhkoem saemijste gñeh leah tjaalasovveme. Mijjiej gaajhkh ryöknetijjeeltide gihhtimh jis áadtjoejimh dejtie goerehtidh, jñh fiere veeljemegievlesne mijjiej lissine unnemes aktem plusse 30-tjjeeltem jñh aktem mñjnuse 30-tjjeeltem gihhtimh jis áadtjoejimh dejtie goerehtidh. Veeljemegievlesne namhtah mñjnuse 30-tjjeelth mijjiej göökte plusse 30-tjjeeltide gihhtimh jis áadtjoejimh dejtie goerehtidh. Veeljeme tjjeeltijste tjåanghkenimh jñh

lissiehtimh guktie dah 10 tjjeelth gusnie jeenjemes saemieh tjaalasovveme lin meatan. Guktie goere 1-1 vuesehte mijjiej goerehtimmie tjirrehtimh govhte dejtie tjjeeltje ryöknetijjeeltijste, golme mñjnuse 30-tjjeeltijste jñh 11 plusse 30-tjjeeltijste. Mijjiej mielebe daate veeljeme buerie váaromem vadta vuarjasjidh guktie tjjeelte-Nöörje saemiedigkieveeljemen tjirrehtimmie 2021 dáájrehti.

Goerehtimmie aaj tseegkem goerehtimmie jñh gihhtedimmie-goerehtimmie mah leah tjirrehtamme vuarjasjæmman Veeljemedirektooraaten dienesjistie veeljemen 2021, jñh Oslo tjjeelten vuarjasjimmieereektehtse saemiedigkieveeljemistie.¹

Goere 1-1: Goerehtamme tjjeelth

Tjjeelte	Veeljemegievlie	Tjjeeltesáarhte
Bearalváhki	Luvlie	Mñjnuse 30-tjjeelte
Haugesund	Áarjel-Nöörje	Mñjnuse 30-tjjeelte
Værøy	Jilliemearoen	Mñjnuse 30-tjjeelte
Bærum	Áarjel-Nöörje	Plusse 30-tjjeelte
Hábmer	Jilliemearoen	Plusse 30-tjjeelte
Hámmerfeasta	Noerhte	Plusse 30-tjjeelte
Guovdageaidnu	Ávjovári	Plusse 30-tjjeelte
Gáivuotna	Gáisi	Plusse 30-tjjeelte
Málatvuopmi	Gáisi	Plusse 30-tjjeelte
Porsángu	Ávjovári	Plusse 30-tjjeelte
Raana	Áarjelsaemien	Plusse 30-tjjeelte
Skiervá	Noerhte	Plusse 30-tjjeelte
Mátta-Várjjaga	Luvlie	Plusse 30-tjjeelte
Tråante	Áarjel-saemien	Plusse 30-tjjeelte
Alta	Noerhte	Ryökname 30-tjjeelte
Áhkkánjárga	Jilliemearoen	Ryökname 30-tjjeelte
Oslo	Áarjel-Nöörje	Ryökname 30-tjjeelte
Stientje	Áarjelsaemien	Ryökname 30-tjjeelte
Deatnu	Luvlie	Ryökname 30-tjjeelte
Romssa	Gáisi	Ryökname 30-tjjeelte

¹ Bienveseqaaltijh jñh metodihken aamhtese veeljemevuarjasjimmie lea lñhkebe buerkiestamme voestes

reektehtisnie, *Evaluering av Valgdirektoratets tjenester ved valget 2021* (Oslo Economics, 2022).

2. Saemiedigkieveeljemien tjirrehtimmien bijre

Laaken mietie Saemiedigkien bijre j̄ih jeatjah saemien reaktatsiehkkeh edtjeh dah saemieh Nöörjesne maehdedh sijjen ḡielem, kultuvrem j̄ih sijjen seabradahkejieledem evtiedidh. Daate lea aaj saemieh edtjeh dej j̄ijtje j̄ijtjeraarehke almetjeveeljeme årgaane utnedh – akte laantenvijries saemiedigkie veeljesovveme saemijste j̄ih saemiej gaskem. Fierhten njealjeden jaepien Saemiedigkieveeljeme Nöörjesne seamma boelhken goh stoerredigkieveeljeme. Daennie kapihtelisnie mijjeh lihkebe vuartasjibie öörnemem j̄ih laavenjassejuekemem tjirrehtimmesne saemiedigkieveeljemistie.

2.1 Saemiedigkieveeljemien öörneme

Saemiedigkieveeljemisnie edtja 39 tjirkijh veeljedh saemijste ḡieh leah tjaalasovveme almetjelåhkosne. Saemiedigkieveeljemisnie jaepien 2021 åadtjoejin 20 545 saemieh j̄ienestidh j̄ih 13 824 ryöknesovveme j̄ienestimmiesietelh. Dellie lin 68,6 proseenth tjaalasovveme saemieh mealtan orreme veeljemisnie. Veeljemien 2017 raejeste j̄ienebh j̄ijtjemse veeljemelåhkosne tjaeliejin. Veeljemisnie jaepien 2017 lin 16 958 ḡieh åadtjoejin j̄ienestidh j̄ih 70,3 proseenth lin veeljemisnie mealtan.

Saemiedigkieveeljemie stoerredigkieveeljemistie joekehtadta juktie Saemiedigkien tjirkijh tjijhtje veeljemegievlijste veeljesovvin. Tjirkiji låhkoem ovmessie gievljste nænnoste dan våaroemisnie nænnoste man gellie saemieh almetjelåhkosne tjaalasovveme gievljen tjieltime. Dah tjijhtje veeljemegievlieh Goere 2-1. vuesehte.

Goere 2-1: Veeljemegievlieh

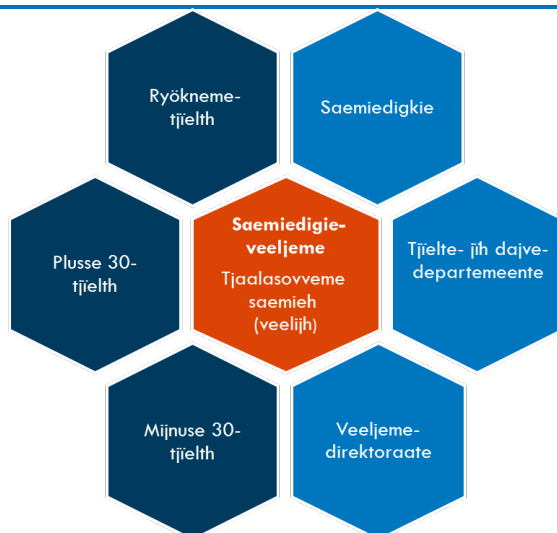

Illustrasjovne: Oslo Economics

2.1.1 Saemiedigkieveeljemien aktöörh

Jijñh aktöörh reeremisnie lea meatan saemiedigkien tjirrehtimmesne, mij Goere 2-1 vuesehte. Goeren åelkiesbielesne dah golme nasjonaale aktöörh vååjnoeh; Saemiedigkie, Tjielte- j̄ih dajvedepartemeente (TDD) j̄ih Veeljemedirektoaraate. Saemiedigkie dan bijjemes diedtem åtna veeljemetjirrehtimmien åvteste, mearan Veeljemedirektoaraate edtja Saemiedigkiem viehkietidh tjirrehtimmine. TDD:en diedte lea vadteme budsjetvierhtiej åvteste Saemiedægkan, veeljemien tjirrehtimmien njoelkedassevierhken åvteste, j̄ih guktie kompensasjovneöörnege ryökne-veeljemeståvrojde lea mieriedimmien mietie. Goeren garrahbielesne dah tjielth vååjnoeh. Dah tjielth diedtem utnieh saemiedigkieveeljemien tjirrehtimmien åvteste, bene dah ovmessie ráållah utnieh, dan mietie man j̄ijñh saemieh leah almetjelåhkosne. Dan minngesne dej ovmessie aktööri ráållah eensilaakan buerkeste.

Goere 2-1: Aktöörh mah leah meatan

Illustrasjovne: Oslo Economics

2.2 Saemiedigkien laavenjassh

Saemiedigkie lea bijjemes veeljemeäejvieladtje saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmesne. Dah diedtem utnieh ryöjredimmie jih tjirrehtimmie lea laaken mietie Saemiedigkien bijre jih jeatjah saemien reaktatsiehkje bijre, jih mieriedimmien mietie Saemiedigkieveeljemem bijre. Saemiedigkien diedte lea jijnih praktikheles laavenjassh tjirrehtidh, lissine dejtie tjieltdie ryöjredidh guktie dah maehetieh veeljemem tjirrehtidh reaktoe jih vihties vuekine. Jaepien 2021 vedti 3,5 millijovnh krávnah Saemiedigkien lissimaaksojde mejtie Saemiedigkien átna saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmie jaepien 2021.²

Saemiedigkie áadtje jijtje hammoedidh guktie dienesjefaalenasse tseegkedh guktie dah sjehteles vuajnelge. Saemiedigkieveeljemem dienesjefaalenasse jaepien 2021 lihkebe kapihtelisnie 4 áehpiedahta.

Dah praktikheles laavenjassh mah Saemiedigkie edtja darjodh laaken mietie Saemiedigkien bijre jih jeatjah saemien reaktatsiehkje, jih mieriedimmien mietie Saemiedigkien veeljemem bijre. Bijjemes leah dah laavenjassh (eah gaajhkh dan vuelelen):

- Læstoeraeriestimmieh gietedidh
- Ohtsemh gietedidh saemiepolitihken organisasjovnijste
- Veeljemealmetjeláhkoem darjodh
- Veeljemematerijaalem trygkedh jih seedtedh
- Tjáanghkoegærjam vihtiestidh
- Veeljemeilledahkem dáastodh jih luhpiedimmieprivieh darjodh dejtie tjirkijidie mah leah veeljesovveme

² Tjielte- jih orrestehmedepartemeente, Prop. 1 S (2020-2021).

Diedte delegeerie Saemiedigkien veeljememoenehtsasse. Saemiedigkien veeljememoenehtse tjvara darjoemidie darjodh mah leah saemielaaken njoelkedassi mietie jih mieriedimmien mietie veeljemem bijre Saemiedægkan. Saemiedigkien reereme lea moenehtsen tjaelemesijjie.

2.2.1 Læstoeraeriestimmieh gietedidh

Saemiedigkien veeljememoenehtse edtja haestemem bæjhkoehdidh læstoeraeriestimmie sisse seedtedh. Læstoeraeriestimmie lea öörnedamme bijjieguvvie kandidaatijste mah meatan veeljemisnie krirresne jallh dáehkesne. Daate lea jienestimmiesieteli váarome. Dan lissine Saemiedigkien veeljememoenehtse diedtem átna læstoeraeriestimmie gietedidh jih veeljemelæstoej raeriestimmieh dáhkasjehtedh jih veeljemelæstoeh báástide gáhtjodh. Aejkimierie saemiedigkieveeljemem læstoeraeriestimmieh seedtedh lij njoktjen 31.b. 2021. Læstoeraeriestimmieh vuarjasjemman biejedh dan mietie dah bætieh. Aejkimierie saemiedigkieveeljemem læstoeraeriestimmieh dáhkasjehtedh lij ruffien 1.b. 2021. Dan aejkimierien mænngan lij Saemiedigkien laavenjasse læstoje vuartasjidh, korrektuvrem lohkedh jih læstoje jarkoestidh dejtie gjelide mah eah læstah leah tjaleme gosse deelleme. Læstoeraeriestimmie noerhtesaemiengielese jarkoste gievline Luvlie, Ávjovári, Noerhte, Gáisi jih Áarjel-Nöörje, julevsamien gielese Jilliemeaoren veeljemegievlie jih áarjelsamien gielese Áarjelsamien veeljemegievlesne.

2.2.2 Ohtsemh gietedidh saemiepolitihken organisasjovnijste

Organisasjovne (dáehkie, krirrie jallh plearoh aktanimmie) mij kríevemidie njoelkedasside deavhta mieriedimmie veeljemem bijre Saemiedægkan, mahta Saemiedigkiem ohtsedidh tjaaalovveme sjídtedh aktine vihties nomme. Saemiedigkien reereme dejtie ohtsemidie gietede.

2.2.3 Veeljemealmetjeláhkoem darjodh

Gaajhesh mah jienestimmieareaktam utnieh tjíeltstávroe- jih fylhkedigkieveeljemisnie, jih leah Saemiedigkien veeljemealmetjeláhkosne tjaaalovveme utnieh jienestimmieareaktam saemiedigkieveeljemisnie. Gosse lea tjaaalovvemen bijre Saemiedigkien veeljemealmetjeláhkose tjvara jijtje tjaaalovvedh. Jis ij leah ávteli tjaaalovveme tjvara ávteli ruffien 30.b. veeljemejaepien tjaaalovvedh. Tjaaalovvemen kríevemh leah tjvara jienestimmieareaktam utnedh tjíelte- jih fylhkedigkieveeljemisnie, jih tjvara bæjhkoehdidh jijtjemse saemine átna, jih:

- saemien hiejmegieline átna jallh

- eejhtegh, aahkah goh aajjah jallh maadteraahkah gon maadteraajjah saemiengieline hiejmegieline átneme jallh
- leah maana aktede almetjistie guhte tjáádtje jallh leah tjáádtjeme Saemiedigkien láchkosne

Saemiedigkien veeljemealmetjeláhkoe vihkeles jijnje tsiehkine. Voestegh láchkoe dejstie mah tjaalasovveme dennie ovmesse veeljemegievlene nœnnoste man gellie tjirkijh mah edtjeh veeljesovvedh fierhte veeljemegievlene Saemiedægkan. Ryökname tjirkijejuekiemistie lea ruffien 30.b. dennie jaepesne gosse minngemes lij tjíeltestávroe- jñ fylhkedigkieveeljeme. Dan mœnngan veeljemealmetjeláhkoe vihkeles funksjovnem átna tjíelti barkosne veeljeminie. Veeljemealmetjeláhkoe nuhtji gosse kroessem beaja gie lea jienestamme.

Veeljemejaepesne, mœnngan veeljemealmetjeláhkoe aekiemierie ruffien 30.b., Saemiedigkie bievnesh seedtie tjaalasovvemi bñre almetjeláhkose Skaehtieetaatase rekommendeereme prievine. Skaehtieetaate jorkesimmide almetjeláhkose beaja, jñ dan mœnngan Hámmerfeasttan ligningkontovrese seedtie mij dam orrestamme láchkoem áálmegeregisteerese tjaala. Dan mœnngan mahta Saemiedigkie almetjeláhkoe veedtjedh jñ sisvegem vihtiestidh.

2.2.4 Veeljemematerijaalh trygkedh jñ seedtedh

Saemiedigkie diëdtem átna veeljemematerijaalem trygkedh jñ seedtedh. Dah leah jienestimmiesietel, veeljemekáarhth, jñ álkoeskuahpah. Jeatjah veeljemematerijaali bñre, vuesiehtimmieh profileeremematerijaalh, eah saemiedigkieveeljemasse gáávnesh seamma vœkine goh stœrredigkieveeljemasse.

Dah tjíelt edtjeh jienestimmiesietelidie dáastoehtamme gosse ávtelhbodti jienestimmieboelhke aalka. Praksijse lea tjíelt jienestimmiesietel dœngkoeh Saemiedigkien hiejmescœjroste, ávteli Saemiedigkie dejtie trygkemebyráeste dongke.

Saemiedigkie diëdtem átna veeljemekáarhth trygkedh jñ seedtedh. Edtja veeljemekáarhtide veeljijidie seedtedh ávteli ávtelhbodti jienestimmie aalka. Jaepien 2021 lij mietsken 10.b.³

2.2.5 Tjáanghkoegærjam vihtiestidh

Tjáanghkoegærjese protokollem veeljemistie tjaala. Tjáanghkoegærjah nuhtjie dovne tjíeltestávroe-, fylhkedigkie-, stœrredigkie- jñ saemiedigkieveeljeminie. Dihte lea Saemiedigkie mij tjáanghkoegærjam vihteste saemiedigkieveeljemasse. Tjíelt mah veeljemedigkieh tjírrehtieh, edtjeh tjáanghkoegærjah tjáeledh. Lissine edtjeh

³ Daatoe lea eejnege mietsken 10.b. jis ij leah hielje-/ajliesbiejje.

ryöknameveeljemestávroe ryöknetetjéltine ryökmem jñ veeljemesalkehtimmesne vihtiestidh. Tjíelti ráállah jñ laavenjassh leah lihkebe buerkiestamme kapihtelisnie 2.4.

2.2.6 Veeljemeilledahkem dáastodh jñ luhpiedimmieprievieh darjodh dejtie tjirkijidie mah leah veeljesovveme

Saemiedigkie veeljemeilledahkem dáaste ryöknameveeljemestávrojste, maeeres dokumentasjovnijumie. Daate lea lihkebe buerkiestamme tjíelti perspektijvine kapihtelinie 2.4.3. Dan váarome edtja Saemiedigkien veeljememoenehtse luhpiedimmieprievieh darjodh gaajhkide dejtie tjirkijidie jñ scœjjasadtjide mah leah veeljesovveme. Veeljememoenehtsen líhtsegh luhpiedimmieprievide nualan tjáelieh jñ Saemiedægkan seedtieh. Saemiedigkien veeljememoenehtse sáarne ryöknameveeljemestávrojde, dejtie veeljeme tjirkijidie jñ scœjjasadtjide guktie veeljemistie sjídti jñ beavna aaj reaktan bñre luajhtasovvemem veeljemistie syökedh. Minngemes dah luhpiedimmieh biejesuvvieh Saemiedægkan jááhkesjœmman.

2.3 Veeljemedirektoaraaten laavenjassh

Gosse stœrredigkieveeljemem jñ tjíeltestávroe- jñ fylhkedigkieveeljemem tjírrehte Veeljemedirektoaraate átna operatijven diëdtem faagedáarjoe vedtedh jñ systeemeteknihken diëdtem. Gosse saemiedigkieveeljemem tjírrehte Saemiedigkiem diëdtem átna faagedáarjoe vedtedh. Veeljemedirektoaraate dan gaavhtan ajve formelle diëdtem veeljemeadministratijvesysteeme EVA:m evtiedidh jñ juhtedh. Dan sisnie aaj diëdte vaaksjodh tjíelt maehtieh systeemem eensilaakan nuhtjedh.

Veeljemedirektoaraate ij aalkœvistie faagedáarjoe tjíeltide faelieh saemiedigkieveeljemisnie, mohte Saemiedigkie mahta Veeljemedirektoaraatem bieljelijdh jis leah maam akt dah viehkiem sijhtieh, aaj jis leah veeljemefaagen gyhtjelassi bñre.

2.3.1 EVA:n bñre

VVeeljemeadministrasjovnesysteeme EVA lea IT-systeeme mij tjíeltide dáárje dej veeljemetjírrehtimmesne, dovne tjíeltestávroe- jñ fylhkedigkieveeljeme, stœrredigkieveeljeme jallh saemiedigkieveeljeme. Naan unnebe konfigurásjovnh EVA:sne dorjesávva saemiedigkieveeljemen ávteli. Dihte scœjhta jiehtedh áajvahkommes EVA:m sjiehtesjidh saemiedigkieveeljemen mietie, dan nuelesne EVA:m

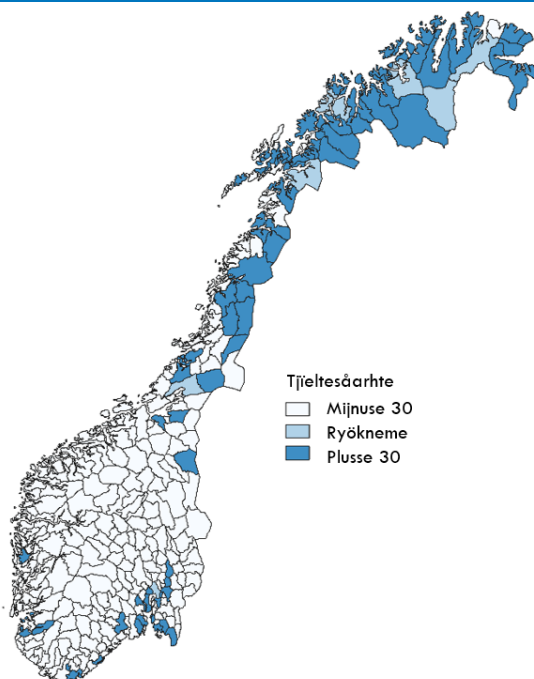
sjiehtesjiddh dejtie veeljemegievlide mah nuhtjie jñ mah laavenjassh ovnessie tñielth utnieh.

Idtji naan sjiere sjiehtesjimmide EVA:sne darjoeh saemiedigkieveeljemem 2021 ávteli, jis 2017-veeljemem mohtede, mohte akte funksjovnaliteete nãhkehti, maam aarebi nuepiem veeljemebarkijidie vedti vovejndh jis veeljiñh gñeh stoorredigkieveeljemasse jñenestn aaj jñenestimmieereaktam utn in saemiedigkieveeljemasse. Veeljemedirektoaraaten áadtjoeji veeljemisnie 2021 voestes aejkien Saemiedigkien veeljemealmetjelãhkoem orre áálmegelæstoste Skaehtieetaatesne. Skaehtieetaate átna bievnesh jis tjaalasovveme Saemiedigkien veeljemealmetjelãhkosne goh sjaavohthvoeten bievnesh, jñ idtji dan gaavhtan luhpiem Veeljemedirektoaraatese vedtieh dam funksjovnaliteetem utnedh. Díhte vaallah § 8 mieriedimmie veeljemem biñre Saemiedægkan jeahta almetjelãhkoem byögkeles vuartasjæmman biejedh.

2.4 Tñielti laavenjassh

Tñielth díedtem utnieh praktikheles tñirrehtimmien ávteste saemiedigkieveeljemisnie. Tñielth ovnessie laavenjassh utnieh veeljemetñirrehtimmesne dan váarome man gellie saemieh leah tjaalasovveme almetjelãhkosne tñieltesne. Tñielten laavenjassh saemiedigkieveeljemisnie muana jis dah leah klassifiseereme goh mijnuse 30-tñielte, plusse 30-tñielte jallh ryöknetñielte.

Goere 2-2: Tñielth saemiedigkieveeljemem ráállaj mietie

Illustrasjovne: Oslo Economics

Mijnuse 30-tñielth leah tñielth gusnie unnebe enn 30 saemieh almetjelãhkosne tjaalasovveme. Plusse 30-tñielth leah tñielth gusnie unnemes 30 saemieh almetjelãhkosne tjaalasovveme. Ryöknetñielth leah tñielth sjiere laavenjassigujmie saemiedigkieveeljemisnie. Fierhtene dejstie veeljemegievlijste akte ryöknetñielte.

Saemiedigkieveeljemisnie 2021 lij 278 mijnuse 30-tñielth jñ 78 plusse 30-tñielth. Jeenjemem plusse 30-tñielth leah tñielth noerhtene laantesne jñ stuerebe tñielth áarjene laantesne. Áarjel-Nöörjen veeljemegievlie lea stööremes veeljemegievlie dovne lãhkoe tñieltijste jñ lãhkoe saemijste gñeh leah almetjelãhkosne tjaalasovveme.

Goere 2.1 tñielti laavenjassh vuesehte ovnessie boelhkine. Goeren nuelesne lea laavenjassijste dejtie ovnessie tñieltisáarhtide buerkiestamme, jñ aaj ovnessie prosessh jñ boelhkh saemiedigkieveeljemisnie buerkiestamme. Jññje dejstie prosedyrebuerkiestimmijste faerhmeste gaajhkh dejtie golme tñieltesáarhtide.⁴

⁴ Bihkedimmiej váarome lea bielestie bievneshijstie Veeljemedirektoaraaten bihkedimmie saemiedigkieveeljemasse:

<https://valgmedarbeiderportalen.valg.no/aktuelt/veiledere-for-sametingsvalg/>

Goere 2.1: Boelkhk jñh tjielti laavenjassh veeljemetjirrehtimmesne

Boelhke	Ryöjredimmieh	Ávtelhbodti jienestimmie	Veeljemebiejje	Annjebodts ryökne	Minggemosth ryökne	Veeljemekalkheimmie
Mijnuse 30-tjielte	<ul style="list-style-type: none"> Ávtelhbodti jienestimmie (veeljemebarkij liehtimmie, veeljemematerijaal dangkodh) Soekesjijh jienestimmieh seedtedh 	<ul style="list-style-type: none"> Gaajhkh dáasteme jienestimmieh seedtedh 				
Plusse 30-tjielte	<ul style="list-style-type: none"> Saemiedigkie-veeljemestávroe veeljedh Álkoebiejje-almetjeláhkoe okese bijedh Maadhváarome-daatah EVA-se bijedh Ávtelhbodti jienestimmie Veeljemedigkie (lierehtimmie, materijaal) Annjebodts ryökne soekesjijh Jienestimmiej seedtemem soekesjijh 	<ul style="list-style-type: none"> Ávtelhbodti jienestimmieh seedtedh árroejistie gñeh eah tjieltese árroeh Ávtelhbodti jienestimmieh registreeredh jñh pryövedh 	<ul style="list-style-type: none"> Veeljemedigkiem höötedh 	<ul style="list-style-type: none"> Ávtelhbodti- jñh veeljemedigkie- jienestimmieh ryöknehd jñtje tjieltese Jienestimmieh seedtedh ryöknehd tjieltese minggemosth ryöknehd 		
Ryökne-tjielte	<ul style="list-style-type: none"> Seamma laavenjassh goh +30-tjielt Jienestimmiej dáastomem soekesjijh jñh minggemosth ryökne 	<ul style="list-style-type: none"> Ávtelhbodti jienestimmieh seedtedh árroejistie gñeh eah veeljemegievlesne árroeh Ávtelhbodti jienestimmieh mijnuse 30-tjieltiste dov veeljemegievlesne registreeredh jñh pryövedh 	<ul style="list-style-type: none"> Veeljemedigkiem höötedh 	<ul style="list-style-type: none"> Ávtelhbodti- jñh veeljemedigkie- jienestimmieh ryöknehd jñtje tjieltese jñh gaajhkh tjieltiste vaenebe 30 tjaalasovveme gievlesne 	<ul style="list-style-type: none"> Minggemosth ryökne jienestimmiej gaajhkh tjieltiste gievlesne 	<ul style="list-style-type: none"> Veeljemegievlien veeljemsalkheimmie (EVA-sne) Materijaal Saemiedigkien veeljememoenehtsasse seedtedh

*Jienestimmieh dáasteme árroejistie plusse 30-tjieltine tjielten veeljemegievlesne edtjiej dñsse tjieltese seedtedh

2.4.1 Mijnuse 30-tjielt

Mijnuse 30-tjielt gaertjedamme laavenjassh utnieh gosse saemiedigkieveeljemem tjiirrehtieh. Dah ajve diëdtem utnieh ávtelh bodti jienestimmieh tjiirrehtidh, mohte eah jienestimmide jñtje ryöknh. Eah dah naan ryöknehd tjiirreht jñh eah dah EVA:m nuhtjñ veeljemetjirrehtimmesne.

Ryöjredimmieh

Mijnuse 30-tjielti ryöjredimmieh saemiedigkieveeljemasse leah ávtelhbodti jienestimmieh ryöjredidh jñh soekesjijh jienestimmide seedtedh.

Ávtelhbodti jienestimmieh ryöjredidh lea tjielte voestegh tjura veeljemematerijaalem dangkodh jñh ávtelhbodti jienestimmielokaaline illedh. Dan mænngan dah veeljemediedtjñh tjuerieh öörnedh guktie dah edtjiej jienestimmieh dáastodh tjaalasovveme saemijste. Dihte sæjhta jiehtedh rutijñh tseegkedh, gaskem jeatjah guktie edtja jienestimmielokaalesne árrodh. Dah tjuerieh soekesjijh gusnie jienestimmiesietel edtjiej árrodh – jis dah edtjiej dejtie veedtjedh gosse veeljije báata jallh jis dah edtjiej veeljemebávvesne árrodh. Jienestimmiesietel maehtieh aaj tjàanghkenamme jienestimmiesieteletjomhpesne gosse veeljije dejtie áádtje, jallh dah ovnessie krirriej jienestimmiesietel maehtieh tjiestimmiesieteletjomhpesne juakeme jñh

bávvesne joekedamme. Jienestimmiesieteletjomhpe lea lihke buerkiestamme kapihtelisnie 3.1.2. Tjielt tjuerieh aaj soekesjijh jis jienebh jienestimmiehbávvh edtjiej saemiedigkieveeljemasse nuhtjedh jallh ajve akte.

Tjura aaj veeljemebarkijñh liehtidh guktie dah edtjiej veeljijidie bihkedidh gosse dah báatieh, jis dah edtjiej aktive gihjedh jis almetjñh jienestimmieareaktam utnieh saemiedigkieveeljemasse, guktie dah edtjiej jienestimmieh dáastodh jñh mah dah dan mænngan jienestimmide darjoeh.

Jienestimmieh dáastodh jñh seedtedh

Mijnuse 30-tjielt edtjiej gaajhkh jienestimmieh seedtedh mah dah dáastoe ávtelhbodti boelkesne. Jienestimmiesietelidie edtjiej jienestimmiesieteleskuahpesne veeljemekáarhtine seedtesovvedh sjere álkoeskuahpesne.⁵ Álkoeskuahpa edtja klaasem utnedh gusnie mahta veeljemekáarhtem vüejnedh bieleden skuahpam rihpestidh. Daate daerpies juktie edtja jienestimmieh dáankasjehedh ávteli álkoeskuahpam rihpestidh, jñh saemieveeljemestávroe jallh ryöknehd ávteli buektiehtidh almetjem identifiseeredh jñh kroessem bijedh reaktoe nommen lihke almetjeláhkosne. Veeljemekáarhtñh veeljijidie edtjiej veeljijidie seedtesovveme ávteli ávtelhbodti jienestimmieboelhke aalka. Jis ij veeljemekáarhtem páastesne áádtjeme jallh ij veeljije leah daam meatan vaalteme, tjura

⁵ Gosse jieneste álkoerijhkesne vuj Jan Mayenisnie sjere njoelkedassh faamosne (gñehtjñh § 43-5 Mieriedimmie veeljemem bijre Saemiedægkan).

tjilte daam olkese tjaeledh jallh daam manuellelaakan dievhtedh veeljijidie veeljemelokaalesne.

Mijnuse 30-tjilte mij jienestimmie dâaste edtja jienestimmide seedtedh ryöknetjietide dennie veeljemegievlesne gusnie veeljije lea almetjelâhkoen siise tjaaleme. Daate faamosne mohte ij jis veeljije leah tjaalasovveme plusse-30 tjiltesne, dellie edtja jienestimmie dohkoe seedtedh.

2.4.2 Plusse 30-tjilth

Plusse 30-tjilth jienebh laavenjassh utnieh enn mijnuse 30-tjilth juktie dah edtjeh aaj âvtelhbodti jienestimmie dâastodh, jih aaj veeljemedigkiem hööldedh jih annjebodts ryöknetem tjirrehtidh. Dihte sæjhtha jiehtedh dah edtjeh jijtje saemiedigkieveeljemestâvroem utnedh jih EVA:m nuhtjedh gusnie âvtelhbodti jienestimmie registreeredh jih pryövedh.

Seammaleejns goh mijnuse 30-tjilth tjuerieh plusse 30-tjilth rutijnh öörnedh jih tseegkedh âvtelhbodti jienestimmie lokaalesne, lissine jienestimmiesieteli dâastomem jih seedtemem öörnedh.

Pryöveme jih registreereme âvtelhbodti jienestimmijste

Plusse 30-tjilth tjuerieh âvtelhbodti jienestimmie registreeredh jih pryövedh veeljijidie mah leah tjaalasovveme dej tjiltesne. Pryövem jienestimmijste sæjhtha jiehtedh vaaksjodh jis tsiehkies jââhkesjæmman jienestimmie leah deavhteme (dah tsiehkies gââvnesieh spesifiseereme § 56 Mieriedimmie veeljemen bijre Saemiedægkan). Dennie tsiehkies sæjhtha sjyöhtehke tsiehkies ârrodh jis veeljije lea almetjelâhkosne tjaalasovveme. Tjilth edtjeh gaervies gaajhkh âvtelhbodti jienestimmie pryövedh âvteli kroesseme-almetjelâhkoem olkese tjaelie leavvadahkan veeljemebiejien âvteli.

Veeljemedigkie

Plusse 30-tjilth edtjeh parallele stoerredigkieveeljemie veeljemedigkiem öörnedh saemiedigkieveeljemasse. Jienestimmie saemiedigkien veeljemedigkesne edtja ârrodh seamma tijje jih sijjeh goh stoerredigkieveeljeme, mohte edtja dejtje göökte veeljemidie tjielke sierrene utnedh. Edtja gaskem jeatjah jijtse buertieh gusnie kroessem biejedh jih jijtse veeljemegeegkh ârrodh.

Veeljemedigkesne saemiedigkieveeljemisnie edtja paehperealmetjelâhkoem olkese tjaeledh (aaj gohtje kroesseme almetjelâhkoem) gusnie veeljemedigkie jienestimmie edtja kroessem biejedh. Tjilth jijtje veeljeh guktie dah sijhtieh kroesseme almetjelâhkoem distribueeredh jienestimmie gievlide.

Jienestimmie maehthie dâastodh goh siejhme veeljemedigkie jienestimmie kroessebiejemie veeljemelokaalesne, jallh maehthie aaj dejtje dâastodh kroessebiejemen bieleden veeljemelokaalesne jih dan minngelen dejtje pryövedh jarnge. Jienestimmiedâastomem prosesse lea mahte seammalaakan goh jienestimmiedâastome âvtelhbodti jienestimmie boelhesne. Gosse tjilte âtna almetjelâhkoem veeljemelokaalesne, dellie veeljien nommen baalte kroessem beaja almetjelâhkosne jih jijtje jienestimmiesietelkuahpam geegken siise beaja. Jis tjilte veeljije ij almetjelâhkoem utnieh fierhtene gievline, veeljemebarkije jienestimmieskuahpam beaja âlkoeskuahpan siise, ektine veeljemekâarhtine. Veeljije dellie jijtje âlkoeskuahpam geegken siise beaja.

Jienestimmie stâvroem edtja jijtje tjâanghkoegærjam utnedh saemiedigkieveeljemasse. Saemiedigkie tjâanghkoegærjam muana jih tjilth manuellelaakan dejtje tjaelie.

Annjebodts ryökne

Plusse 30-tjilth diedtem utnieh dam annjebodts ryöknetem jienestimmijste darjodh jijtje tjilteste, jih dam EVA:se registreeredh. Ryöknetem njoelkedass leah dah seamma goh jeatjah veeljemie. Dihte sæjhtha jiehtedh annjebodts ryökne âvtelhbodti jienestimmijste edtja aelkedh minngemes nijelje tæjmoeh âvteli jienestimmie orreje, jis mahta daam darjodh jih ij prinsihpi vööste barkedh tjeakoes veeljeme bijre. Annjebodts ryökne veeljemedigkie jienestimmijste edtja aelkedh dan varki mij gâarede mænngan gaajhkh jienestimmie leah dâasteme saemiedigkieveeljemestâvrose.

Saemiedigkieveeljemisnie gaajhkh jienestimmie manuellelaakan ryökne, dan gaavhtan ij EVA Skanning utnieh, guktie lea stoerredigkieveeljemisnie.

Ryökneveeljemestâvrose seedtedh

Dan varki dihte annjebodts ryökne lea gaervies jih dâhkasjehthie, edtja jienestimmie ryökneveeljemestâvrose veeljemegievlesne seedtedh minngemes ryökneveeljemasse. Dah mah edtja seedtedh leah:

- fiereguhtene haeresne jienestimmie jih jienestimmiesietel mejtje leah veeljemedigkesne vadteme jih dejtje mah leah âvtelhbodti vadteme
- âlkoeskuahpam âvtelhbodti jienestimmijste âlkoerijhesne jih Svalbardesne jih Jan Mayenisnie
- signeereme tjaalege saemiedigkiestâvroem protokolleste
- kopijh klâäkemijstie mah bâateme

Saemieveeljemestâvroem edtja materijellem seedtedh seenhtemes fearan gaskevâhkoem ts. 15. veeljemen mænngan.

2.4.3 Ryöknemetjälth

Ryöknemetjälth diedtem utnieh ryöknenen ávteste dej veeljemegievlesne. Dah Leah dah seamma laavenjassh goh plusse 30-tjälth, men aaj ávtelhbodti jienestimmide dáastoeh mijnuse 30-tjältijste jäh minngemosth ryökneveeljemegievleste. Dah aaj veeljemesalkehtimmie veeljemegievlesne tjirrehtieh.

Minngemosth ryöknenen raajan ryöknemetjälth utnieh seamma laavenjassh goh plusse 30-tjälth. Dah sijhtieh lissine dáastodh, registreeredh jäh pryövedh jienebe lähkoem ávtelhbodti jienestimmijste jeatjah tjältijste.

Minngemosth ryökneveeljemegievlesne

Minngemosth ryöknenisnie edtja ryöknemetjälth ávtelhbodti- jäh veeljemedigkiejienestimmieh ryöknedh gaajhkijste tjältijste gievlesne. Minngemosth ryökneveeljemegievlesne jäh tjältijste jäh tjältijste vaenebe 30

tjaalasovveme saemieh maahtha iktesth aelkedh gosse dihte annjebodts ryökneveeljemegievlesne.

Veeljemesalkehtimmie

Gosse dam minngemosth ryökneveeljemegievlesne jäh gaajhkide tjältide veeljemegievlesne dáhkasjhteme, dellie lea ryöknemetjälti diedte veeljemesalkehtimmie darjodh. Dam EVA:sne darjoeh, seamma vukine goh jeatjah veeljeminie.

Gosse veeljemesalkehtimmie tjirrehtamme edtja sjyöhtehke dokumentasjovnh varki seedtesuvvieh Saemiedigkien veeljememoenehtsasse. Daate faerhmeste vihtiestamme kopije destie mah gærjan sijse tjaaleme veeljemen biire (ryökneveeljemestávroen tjáanghkoegærja), lissine jis kláákemh jäh tjaalegh dan veeljemen tjirrehtimmie biire.

3. Tjielti dâåjrehtimmieh saemiedigkieveeljemien 2021 tjirrehtimmine

Tjielth ovmesse laavenjassh utnieh saemiedigkieveeljemien tjirrehtimmesne. Daennie kapihtelisnie mijjeh lihkebe vuartasjibie tjielti dâåjrehtimmieh saemiedigkieveeljemien tjirrehtimmine jaepien 2021. Bihkedimmie lea dej boelhki mietie öörneme: ryöjredimmieh, åvtelhbodti jienestimmie, veeljemebiejje jñh ryökne. Minngemes lahtestibie tjielti dâåjrehtimmieh veeljemeadministrasjovne-systeemine EVA.

3.1 Ryöjredimmieboelhke

Veeljemejaepesne majoriteete tjieltijste aelkieh joe tsiengelen ryöjredidh. Barkoe jáhta goske åvtelhbodti jienestimmie aalka. Veeljemisnie jaepien 2021 åvtelhbodti jienestimmie rihpesti mietsken 10.b.

Ryöjredimmieboelhkesne edtja veeljemetjirrehtimmien soejkesjidh; tjuaara veeljemebarkijh lierehtidh, veeljemematerijaalh dangkodh jñh veeljemelokaalh mah edtja åvtelhbodti jienestimmieboelhkesne nuhtjedh tjuaara sjihtesjidh.

3.1.1 Tjielti lierehtimmien bijre veeljemebarkijstie

Mijjeh libie goerehtimmine tjieltigujmie gihjtjeme guktie dah dej veeljemebarkijh lierehtieh. Jeenemes tjieltijste utnieh jñtje lierehtimmietjåanghkoeh, gusnie veeljemebarkijh biävnesch åadtjoeh guktie stoerredigkieveeljeme jñh saemiedigkieveeljeme edtjeh tjirrehtidh, dan nuelesne guktie jienestimmieh saemiedigkieveeljemasse edtjeh gjetedidh.

Vååjnoes goh tjielth eah dâåjreht veeljemebarkijh lierehtimmien goh haesteme, ij gan gosse saemiedigkieveeljemien bijre gihjtjebe. Guktie mijjeh bååstide båetebe kapihtelisnie 4 læjhkan dah tjielth mielieh lierehtimmien buerebe sjidteme jis dah jienebh lierehtimmiematerijaalem utnieh sjiere saemiedigkieveeljemasse.

3.1.2 Veeljemematerijaalen bahtsemen bijre

Saemiedigkie diëdtem åtna veeljemematerijaalem trygkedh jñh seedtedh. Daate aaj jienestimmiesietelh, veeljemekåarhth jñh ålkoeskuahpah. Dah leah lissine tjielth mah sijhtieh maehdedh jeatjah veeljemematerijaalem dængkodh, vuesiehtimmien gaavhtan profileeremematerijaalh, seamma vuekien dah maehieh stoerredigkieveeljemasse darjodh.

Saemiedigkieveeljemisnie 2021 idtjin gaajhkh tjielth dâastoeh jienestimmiesietelh åvteli åvtelhbodti jienestimmieboelhke eelki. Dan raajan dah siejhme jienestimmiesietelidie sijjesne dellie veeljijh tjuerieh daamhtaj jienestimmiesietelh nuhtjedh. Daah leah jienestimmiesietelh mah ussedamme veeljijidie mah leah tjaalasovveme jeatjah veeljemegievlesne enn dennie veeljemegievlesne gusnie dah jienestieh. Dejne siejhme jienestimmiesietelinie tjåådtje ajve krirriej nommh, dan gaavhtan ij veeljije maehieh persovnejienestimmieh vedtedh.

Jijnh tjielth jiehtieh dejstie suajmanimmijste dovne frustrasjovnem jñh ovvihtiesvoetem sjidtin. Jeenjemes tjielth læjhkan eah mielh suajmanimmie jienestimmien baajnehti. Tjielth leah læjhkan tjoereme laejhtehks gyhtjelassh vaestiedamme veeljijistie gieh ussedin mannasinie idtjin dah siejhme jienestimmiesietelh gååvnesh. Dihte lea aaj tjielth mah bievnieh dah leah orreme veeljijh gieh idtjin jienesth dej siejhme jienestimmiesieteligujmie. Dihte lea ovvihties jis dah sjyöhtehke veeljijh bååstide böötin mænggan jienestimmieboelhkesne.

Jienestimmiesieteletjomhpen åtnoe

Orre saemiedigkieveeljemisnie 2021 lij dah leah jienestimmiesieteletjomhph tjieltide seedteme. Jienestimmiesieteletjomhpe lea skuahpa man sisvege lea jienestimmiesietelh gaajhki krirriej jallh dæhkiej åvteste mah leah meatan veeljemisnie. Veeljije edtja dellie dejtie sietelidie olkese skuahpan sistie vaelthed åvteli dah dan krirrien jienestimmiesietelem misse sæjhta jienestidh jienestimmiesieteleskuahpan sijse bieje. Aarebe veeljemisnie dellie tjielth leah jienestimmiesietelidie fierhten krirrien åvteste åådtjeme.

Saemiedigkie jorkesimmien nænoestamme dan vâarome diñrh naan tjieltijste. Eah tjielth siemes jis åtnoe jienestimmiesieteletjomhph lea buerebe. Dah gieh sijhtieh jienestimmiesieteletjomhph mielieh destie aelhkebe sjidtedh krievemh gjetedidh jienestimmiesietelh utnedh ovmesse gjeline, jñh aelhkebe jienestimmiesieteletjomhph gosse eah veeljemelokaalh utnieh sjiere veeljemebåvvh saemiedigkieveeljemasse. Dah gieh laejhtehks jienestimmiesieteletjomhpide jiehtieh dah åadtjoeh diñrh veeljijistie gieh dâåjrehtieh dihte lea “mujvies” loetedimmie. Jienestimmiesieteletjomhpine veeljijh tjuerieh dan jijnh aarkh jñh skuahpah gjetedidh.

Jienestimmiesieteli kvaliteete/hammoeh

Veeljeme Saemiedægkan fierhten njealjeden jaepien tjiirrehte seamma aejkien goh stoerredigkieveeljemme, jñh tjielhth sijhtieh dah veeljemh edtja seammavyörtgcs dääjrehtidh. Vihkeles lea materijaalen kvaliteete lea seammalaakan, jñh gellie tjielhth leah negatiive vuekine jienestimmiesieteli kvaliteetem jñh hammoem báasarín.

Naan tjielhth mielieh dihte saemiedigkieveeljemem sjejhme jienestimmiesietele lea vuekine hammoedamme mij ij váájnoes profesjonellelaakan dorjeme, jñh gellie leah hammoedimmiem dehtie gáaroos jienestimmiesietelistie báasarín. Dihte gáaroos jienestimmiesietele saemiedigkieveeljemisnie 2021 lij gáaroos paehpere gusnie ij maam akt lij tjaaleme. Ryöknemetjñelhth bievnieh dan gaavhtan stoerre bielie veeljijistie leah miste guarkeme dam gáaroos jienestimmiesietelem, jñh nuhtjñeh dam goh skuahpa jienestimmiesietelen biñre.

3.1.3 Veeljemelokaali hammoedimmiem jñh ovganiseereme

Ij daan biejjien gáávnesn naan njoelkedassh guktie edtja jienestimmielokaalide hammoedidh guktie jienestimmiem sjehtedidh stoerredigkieveeljemisnie jñh saemiedigkieveeljemisnie.

Faatoes njoelkedassh darjoeh veeljije dääjrehtimmiem jienestimmeste mahta dan soe joekehts árrodh tjielteste tjieltese. Aktene bielesne tjielhth gáávnesieh gusnie ijñtje veeljemebovvh saemiedigkieveeljemasse, gusnie jienestimmiesietelth gáávnesieh. Mubpene bielesne tjielhth gáávnesieh gusnie veeljije ijñtje tjuara gihtjedh jis jienestimmiesietelidie saemiedigkieveeljemasse áadtjodh. Dej gaskem ijñnh ovnessie sjehtedimmiem gáávnesieh. Naan jienestimmiesietelidie biejjeh sjiere buertesne, guktie veeljije mahta dehtie meatan vaeltedh bovvese, naan veeljijh gihtjje gosse veeljemelokaalese báetede jis dah edtjñeh saemiedigkieveeljemasse jienestidh, mearan jeatjah gyhtjelassem gihtjedh gosse veeljije báata jñh jieneste.

Mearan naan tjielhth mielieh hijven jis sijjite gáávnesne voenges sjehtedimmiem, jeatjah ohtselieh tjielkebe njoelkedassh jñh raerieh guktie byöroe veeljemelokaalide hammoedidh guktie buerie tjiirrehtimmiem vaarjele saemiedigkieveeljemisnie seamma aejkien goh stoerredigkieveeljemisnie.

3.2 Ávtelhbodti jienestimmieboelhke

Veeljemisnie 2021 ávtelhbodti jienestimmiem rihpesti mietsken 10.b. Ávtelhbodti jienestimmieboelhke lij skiere den 10.b. raajan, mij lea bearjadahke veeljemebiejjien ávteli.

3.2.1 Jienestimmien, -däästome jñh -seedteme

Dah tjielhth leah ovnessie vuekieh veeljemme guktie dah veeljemelokaalide öörnin, jñh gellie tjielti haesteme leah guktie dah edtjñeh vihtiestidh veeljijh saemiealmetjeláhkosne bievnesh áadtjoeh dah aaj maehtieh saemiedigkieveeljemasse jienestidh.

Aarebi saemiedigkieveeljemisnie veeljijebarkijh jienestimmiedäästoemisnie áadtjoejin diñrem EVA:sne gosse veeljije gie stoerredigkieveeljemisnie jienesti aaj jienestimmieaktam utni saemiedigkieveeljemisnie. Daate diñre gaatoeli 2021-veeljemisnie bieleden bievnesh dan biñre. Veeljemebarkijh giñeh lierehtimmiem áadtjeme dan notifikasjovnen biñre dellie dääjrehtin dah hámpalin gosse notifikasjovne lij báarhte, jñh báasarín guktie dah daelie bööremes edtjin saemiedigkieveeljemem biñre bievnesh.

Gosse diñre gaatoeli dellie naan tjielhth veeljin gaajhkh veeljijh gihtjedh jis dah aaj edtjñeh saemiedigkieveeljemisnie jienestidh. Eah lin naan dáariesmoerh dejnie jeenjesidie mohte naan veeljijh negatiive vuekine gyhtjelassem vaestiedin.

Jienestimmiedäästome veeljemelokaalesne

Gosse veeljije edtja jienestidh saemiedigkieveeljemisnie edtja dihte veeljemebovvesne jienestimmiesietelem biejedh jienestimmiesieteleskuahpan siñse. Jienestimmiesieteleskuahpan jñh veeljemekáarhtem buakta jienestimmiedäästoegasse gie jienestimmiesieteleskuahpan jñh veeljemekáarhtem álkoeskuahpan siñse beaja. Maam dan mænngan jienestimine deahpede jeerehte mij sáarhtide tjieltide gusnie jienestimmiem vadtete, jñh mij tjieltese veeljemme lea tjaalasovveme. Daate lea lihkebe buerkiestamme kapihtelisnie 2.4.

Tjielti haesteme lea eah gaajhkh veeljijh utnieh veeljemekáarhtem meatan veeljemelokaalese. Veeljemebarkijh maehtieh orre veeljemekáarhtem olkese tjaeledh, mohte riektesisnie gellie veeljemelokaalh eah dam nuepiem utnieh. Dellie vuekie sjædta dah giñeh jienestimmiedäästoemisnie tjahkasjñeh gietine daerpies bievnesh tjaelieh jñh dam gietine tjaaleme veeljemekáarhtem jñh jienestimmiesietelem álkoeskuahpan siñse biejjeh. Mubpie vuekie lea stoerredigkieveeljemekáarhtem nuhtjedh sijjeste jis veeljije átna daam meatan.

Jienestimmiedäästome dáastometjñeltesne

Dovne giertetjaeleme veeljemekáarhtth jñh gosse báastoeh veeljemekáarhtth utnieji haestiejin gosse dáastometjñelhth registreerin jñh voejhkelamme jienestimmien tjiirrehtin. Jiñnh tjielhth leah dáariesmoerh átneme dehtie giertetjaeleme veeljemekáarhtide lohkedh, jñh gellien aejkien bievnesh faatoes veeljemekáarhtine. Veeljemebarkijh dáastometjñeltine tjoerin dellie “detektijvebarkoem” darjodh gosse

voehkelin almetjem identifijeerdh gie lea jienestamme, j̄h mij t̄j̄ieltesne dihte lea almetjetjaalasovveme.

Stoerredigkieveeljemem veeljemekaarhtine haesteme sj̄ædta j̄ienestimmiesietele maakta b̄aetedh b̄aastoeh t̄j̄ieltesne. Jis datne leah t̄jaalasovveme saemiedigkievalmetjelåhkosne Hamarisnie, j̄h Tråantesne j̄ienesth dellie Hamar t̄j̄ielte t̄j̄ådtje goh adressaate stoerredigkien veeljemekaarhtesne, mearan saemiedigkieveeljemasse t̄j̄ådtje Oslo. Dihte dan gaavhtan Hamar lea mijnuse 30-t̄j̄ielte. Hamarisnie t̄j̄uerieh veeljemebarkijh skuahpan r̄ihpestidh åvteli dah vueptiestieh j̄ienestimmieh t̄j̄uerieh Oslose seedtedh, mij lea ryöknet̄j̄ielte Åarjel-Nöörjen veeljemegievlesne.

Goerehtimmieh mejtie mij̄j̄ieh libie t̄j̄irrehtamme mijnuse 30-t̄j̄ieltigujmie vuesiehtieh eah dah t̄j̄ielth raakte daejrieh dej barkoste haestemh sj̄idtieh mubpide. Mij̄nuse 30-t̄j̄ielth mejtie mij̄j̄ieh leah goerehtamme j̄iehtieh dah mæhtieh åvtelhbodti j̄ienestimmieh ḡietedidh j̄h mubpide seedtedh, mohte sæj̄hta finkesidh goerehtidh ḡåabph dah edt̄j̄ieh dejtie j̄ienestimmide seedtedh. Dah sij̄htieh adresseregisteerem guktie aelkebe sj̄ædta ohtsedidh mij t̄j̄ieltide dah edt̄j̄ieh j̄ienestimmieh seedtedh j̄h mij adressese.

Joekehts prosedyrj̄h

Mij lea ektiedamme d̄aeriesmoeride j̄ienestimmiedåstovinie j̄h j̄ienestimmide seedtedh, j̄ienebh t̄j̄ielth buerkiestieh goh d̄aeriesmoere gosse lea joekehts prosedyrj̄ine stoerredigkieveeljemem j̄h saemiedigkieveeljemem gaskem. Buerkeste goh haestemh veeljemebarkij̄idie j̄h maakta negatijven vuekine veelj̄idie daajedidh saemiedigkieveeljemem j̄eatjah vuekine t̄j̄irrehtidh. Naan t̄j̄ielth buerkiestieh dej veajkoej̄ bīj̄re gusnie veelj̄ij̄h, dan mietie maam d̄åj̄rehtamme veeljemelokaalesne, j̄iehtieh dah leah saemiedigkieveeljemem d̄åj̄rehtamme goh unnebevyr̄tegs t̄j̄irrehtamme. Dihte leah vuesiehtimmieh gaavhtan veelj̄ij̄h mah b̄aasarin stoerredigkieveeljemem j̄ienestimmiesietelem r̄iekte steempelde j̄h geegken sij̄se beaja, mohte saemiedigkieveeljemem j̄ienestimmiesietelem skuahpan sij̄se beaja, steempelen namhtah.

Mubpie bielesne aaj j̄ij̄nj̄h t̄j̄ielth mah j̄iehtieh stoerredigkieveeljemem j̄h saemiedigkieveeljemem leah göökte ovmesse veeljemh mej ovmesse karakteristihkh utnieh, mestie sj̄yöhtehke dah leah naan joekehts guktie dah edt̄j̄ieh dejtie veeljemidie t̄j̄ieltine t̄j̄irrehtidh.

3.2.2 Konsekvensi bīj̄re jis fiej̄lieh veeljemelåhkosne

Saemiedigkieveeljemem t̄j̄irrehtimmesne j̄æpien 2021 Saemiedigkie vueptiesti, mænngan dah veedt̄jin dam minngemosth veeljemevalmetjelåhkoem, almetjelåhkoem lij ovellies. Sij̄sebieljelimmieh mah leah boelhesne snjaltjen 2019 raejeste ruffien 2021 raajan dorjeme idt̄jin lin almetjelåhkosne t̄jaalasovveme. Dihte 263 almetj̄h faerhmeste dejnie ovmesse veeljemegievline. Vij̄rebe lin mahte 200 almetj̄h mah leah Saemiedigkien almetjelåhkoen sistie bieljelamme læj̄hkan meatan almetjelåhkosne. Dah fiej̄lieh almetjelåhkosne lij fiej̄leste gosse dah t̄jaalasovveme bievnesh migreeredin orre systeemese Skaehtieetaaten luvnie. Saemiedigkien veeljemevalmetjelåhkoem lij ij̄ gan reaktoe juakeme dej veeljemegievliej̄ mietie mah faamosne. Dah aaj vueptiestin 25 almetj̄h lin Saemiedigkien veeljemevalmetjelåhkosne, mohte idt̄jin lin meatan Saemiedigkien veeljemevalmetjelåhkosne Skaehtieetaateste. Læstoen giehtjedimmieh mænngan dellie lea gaavneme dah sj̄yöhtehke njoelkedassi mietie veeljemelaakevedtemem mietie eah dah edt̄j̄h Saemiedigkien veeljemevalmetjelåhkosne inkludeeredh. ⁶

Fiej̄liem Skaehtieetaatesne gaavni giesien 2021. Dihte lij gaert̄jedamme vierhtieh mah meehtin meatan årrodh fiej̄liem staeriedidh. Konsekvense sj̄idti minngemosth almetjelåhkoem lij gaervies mietsken 18.b., 8 biejj̄ieje mænngan dihte lij r̄ihpestamme åvtelhbodti j̄ienestimmieh vedtedh.

Dah t̄j̄ielth idt̄jin åadtjoeh bievnesh fiej̄lien bīj̄re almetjelåhkosne gosse dam vueptiestin, dah idt̄jin bievnesh åadtjoeh dan bīj̄re idt̄ji fiej̄liem staeredh åvteli åvtelhbodti j̄ienestimmieh r̄ihpesti. Bievnesh dan bīj̄re dah lin fiej̄lieh almetjelåhkosne lij Saemiedigkien nehtesæj̄rojne mietsken 13.b. bæj̄hkoehamme, men læj̄hkan j̄ij̄nj̄h t̄j̄ielth bievnesh dah åadtjoej̄in bievnesh fiej̄lien bīj̄re medijen t̄j̄irrh.

Dihte lea j̄ij̄nj̄h t̄j̄ielth mah disse t̄j̄uvt̄j̄iedieh j̄ij̄nje almetj̄idie mæhtieh årrodh persovneles j̄h ḡjerne aamhtese jis dah leah saemiedigkievalmetjelåhkosne t̄jaalasovveme saemiedigkieveeljemasse. Dihte mij lea deahpadamme leah ovlæhkoen deahpadimmieh veeljemelokaaline gusnie almetj̄h mah darhke edt̄j̄ieh almetjelåhkosne t̄jaalasovveme idt̄jin lin almetjelåhkosne, j̄h d̄aastoeh deahpadimmieh utniejin.

Almetjelåhkoen fiej̄lie destie maakta aaj sj̄idtedh j̄ienestimmieh ḡaarhmede lin heajhtasovveme. Guktie buerkiestamme kapihtelisnie 2.4 lea naemhtie saemiedigkieveeljemem j̄ienestimmieh eah r̄iekte

6

<https://www.skatteetaten.no/presse/nyhetsrommet/valgmanntallet-til-sametingsvalgget-vil-bli-rettet/>

pryöveme, guktie jienestimmide dorje stoerredigkieveeljemasse. Jeenjemes tjielh jienestimmieh tjöönghkieh naan biejjieh ävtelbodti jienestimmieboelhkesne, ävteli dah dejtie giehtjedieh jñ stuerebe lähkoem jienestimmide dähkasjehdedh. Dah tjielh meijgumie mijjieh libie soptsestamme vuertiejn, ovvoerkes, jienestimmide pryövedh goske fiejliem almetjelähkosne lin staeriedamme. Jijnjñ læjhkan usjedn idtji lij nuepie naan tjielh leah jienestimmide pryöveme boelhkesne ävteli fiejliem staeriedi, dejnie nuepine jienestimmieh gäärhmede leah heajhtasovveme. Ibie mijjieh maehdieh daam vihtiestidh daate lea deahpadamme. Dihte aaj naemhtie jis naan jueriedisnie jis akte almetje jienestimmieareaktam ätna veeljemisnie, dellie jienestimmie edtja viht pryövedh gosse ryökmemem aalka. Daate mekanisme edtja heerredh jienestimmieh gäärhmede heajhtasuvvieh.

3.3 Veeljemebiejjie(h)

Saemiedigkieveeljemem veeljemebiejjie jaepien 2021 lij skïereden 13.b., lissine dah tjielh maehdieh veeljedh veeljemedigkiem hööldedh aaj skïereden 12.b. Jienestimmie veeljemebiejjien jeerehte ävtelhbodti boelhkeste naan suerkine, jñlhts dihte mahte seammalaakan. Bievnes mah bäästide tjieltijste äädtjeme tjirrehtimmien veeljemebiejjiesne vuj veeljemebiejjine leah äajvahkommes dah seamma tsiehkies goh ävtelhbodti jienestimmieboelhkesne; veeljemelokaali hammoeh, jienestimmiesieteli kvaliteete jñ jienestimmien /-däästomen rutijni bijre.

Lissine gellie tjielh bääsarin dah tjoerin pæhperealmetjelähkoem veeljemebiejjiesne nuhtjedh. Dam dääjrehtin goh ovdaerpies löövles barkoem, jñ gellie tjielh skreejrieh byöroe nuepie gäävnese elektronihkeles vuekiem almetjelähkosne kroessedh aaj veeljemedigkesne.

3.4 Ryökneboelhke

Saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmesne dovne plusse 30-tjielh jñ ryöknetjtelth annjebodts ryökmemem darjoeh, mearan minngemosth ryökmemem ryöknetjtelth darjoeh. Mijjieh edtjebe tjielti dääjrehtimmieh ryökmemem bijre lihkebe vuartasjidh.

3.4.1 Jienestimmieh ryöknedh

Tjielti barkoe älkoeskuahpah tsækedh jñ seedtedh mälsoehtieh. Daate haestemh skaepiedieh dejtie tjieltide mah edtjeh jienestimmieh pryövedh, registreeredh jñ ryöknedh. Ryöknetjtelth veeljemegievline gusnie jijnjñ tjielh sjere buerkiestieh guktie dah leah däästome jijnjñ ovmessie säarhth älkoeskuahpah ovmessie klaeriejgumie, jñ daamhtaj gierve lohkedh manuelle tjaaleme veeljemekäärhth. Jijnjñ ryöknetjtelth buerkiestieh dihte lea dan soe

jijnjñ vierhtieh kreava gaajhkide jienestimmieh mejtie äädtjeme giehtjedidh, jñ jijnjebarkoe lissiekompensasjovneste vierhtieh vaalta mah dah äadtjoeh barkose jienestimmieh saemiedigkieveeljemasse gïetedidh.

Dihte lij lissiebarkoe naan tjieltine tjirrehtimmie annjebodts ryökmemisnie. Joekehts däästeme jienestimmieseedtemisnie lea stööremes veeljemegievline gusnie jeenjemes tjielhth. Oslon tjielte jñ Äarjel-Nöörjen veeljemegievlie dääjrehtin jienebh dääriesmoerh guktie Saemiedigkie fiejlie bievnes seedti adressen bijre seedtemidie Oslo tjieltese.

Naan tjielhth daamhtaj lin bieljelamme orre plusse 30-tjieltijste mah gellie aejkien lin pryöveme Saemiedigkiem jallh Veeljemedirektoaraatem bieljelidh jñ idtjin dejnie lyhkesh. Gosse naan tjielhth dejnie vuekien nåhtasuvveme – goh ätnoedäärjojne – maahta jiehtedh illedahke gosse äktöörh mah diedtem unieh eah leah jaksoes, mohte aaj jemie laavenjostemem ohtsedidh tjielti gaskem gosse veeljemem tjirrehtieh.

3.4.2 Tjåanghkoegærjaj bijre

Tjåanghkoegærjide protokollem tjaala veeljemistie jñ tjielhth mij veeljemedigkiem tjirrehtieh edtjeh daam tjæledh. Naan tjielhth jiehtieh dihte lea daerpies saemiedigkieveeljemem tjåanghkoegærjide giehtjedidh guktie dejtie jienebe tjyölkehke darjodh jñ aelhekebe guarkedh. Daate lea aarebi stoerredigkien tjåanghkoegærjide dorjeme.

3.4.3 Jienestimmiesietelh seedtedh

Saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmesne 2021 medijh soptsestin fjñnemi bijre gosse saemiedigkiejienestimmide seedtin. Mijjieh libie tjieltide gihtjeme guktie dah prosessem dääjrehtin dan jienestimmieseedtemem bijre. Dah leah vaenie jallh ij naan tjieltijste mah daam dääjrehtin goh haesteme. Tjielti dääjrehtin dejtie fjñnemidie lin påasten gaavhtan jñ ij lij tsiehkies tjieltesne.

3.5 Tjielti dääjrehtimmieh EVA:n ätnojne

EVA lea dihte systeeme veeljemeadministrasjovnen ävteste maam Nöörjesne nuhtjie. Gosse EVA:n ätnoen bijre soptseste saemiedigkieveeljemisnie naan tjielhth dääjrehtieh EVA hijvenlaakan jåhta, mohte jeatjah tjielhth dääjrehtieh ij EVA leah sjyöhtekelaakan hammoedamme saemiedigkieveeljemasse.

3.5.1 Jienestimmiej registreeremen bijre

Naan ryöknetjtelth buerkiestieh dihte lea goh ovdaerpies gierve prosesse jienestimmieh mijnuse 30-tjieltijste EVA:se registreeredh. Dah mielih registreereme kreava ovdaerpies jijnjñ operasjovnh jñ

ijijnih d'iedtelimmieh. Tjielth tjuerieh voestegh stoorredigkieveeljemem veeljemegievliem veeljedh gustie jienestimmie b'ata, dan mænngan dah tjuerieh tjieltem veeljedh gustie jienestimmie b'ata, ävteli dah minngemosth mahta veeljijem ohtsedidh almetjelâhkosne. Tjuerieh dam prosessem gööktth darjodh – maam dah dââjrehtin lea ovdaerpies – akten aejkien gosse jienestimmie registreeredh jih mubpesth gosse daam dâhkasjehtieh jih almetjelâhkose kroessem biejedh.

Vijrebe dah tjielth gegkiestieh buerebe ohtsedimmiefunksjovnem almetjelâhkosne EVA:sne. Tjielth maehtieh ajve ohtsedidh almetjelâhkosne fiereguhtene tjieltesne. Dan gaavhtan veajkoej gusnie ovtjielkes gustie jienestimmie b'ata, guktie kapihelisnie 3.2.1 buerkiestamme, minngiegietjesne

tjielte tjuara gaajhki tjielti almetjelâhkojne ohtsedidh abpe veeljemegievlesne.

3.5.2 EVA:m nuhtjedh gosse ryöknedh

Gosse jienestimmieh edtjeh ryöknedh jih EVA:se registreeredh dellie ijijnih tjielth mah mielieh dihte haestemh skaepede juktie saemiedigkieveeljemisnie lea ijijnih ryöknekategorijh mah eah nuhtjeh. Haestemh sjidhtieh gosse eah plusse 30-tjielth eksplisitte vuekine biejh nullem kategorijidie jienestimmieh namhtah. Jilhts ij ryökname gaervies tjielte mahta læjhkan dam seedtedh vââjnoes goh gaerviehtamme ryökname ryöknetjijeltese. Ryöknetjijelti dâeriesmoere lea dah faatoes nulle-kategorijide mah dorje dah eah maehtieh dam minngemosth ryökmem tjiirrehtidh. Dan gaavhtan ryöknetjijelth tjoerin riekte veeljemedietijem tjieltine bieljelidh guktie dah meehtin fiejliem staeriedidh.

4. Tjielti vuarjasjimmieh dienesjefaalenasseste jih laavenjassejuekiemistie

Ávteli kapihtelisnie mijjeh libie vuartasjamme mah haestemh tjielth leah dáájrhtamme saemiedigkieveeljemien tjírrehtimmesne 2021. Daennie kapihtelisnie mijjeh lihkebe vuartasjbie tjielti vuarjasjimmide lierehtimmijste, bièvesijstie jih utnijedáarjoste mejtie dah leah Saemiedigkeste jih Veeljemedirektoaraateste áádtjeme, jih aaj guktie tjielth dáájrhtieh laavenjassejuekemem barkosne saemiedigkieveeljemine.

4.1 Tjielti vuarjasjimmie lierehtimmeste

Aarebi veeljemine leah Saemiedigkie jih Veeljemedirektoaraate laavenjosteme lierehtimmien bijre tjieltide. Riektesisnie dah leah nemhtie dorjeme, dah leah tjiem átneme saemiedigkieveeljemien bijre biévnedh Veeljemedirektoaraaten lierehtimmietjáanghkosne stoerredigkieveeljemien tjírrehtimmien bijre. Koronapandemiije Veeljemedirektoaraatem heerri fysiske lierehtimmietjáanghkoeh öörnedh 2021. Goh alternatiive Veeljemedirektoaraate filmh öörni stoerredigkieveeljemien bijre, mohte idtjin gan Veeljemedirektoaraate vuj Saemiedigkie öörnh filmh sisveginie saemiedigkieveeljemien bijre.

Tjielth mah utnieh veeljemediedtjih dáájrhtimine saemiedigkieveeljemien tjírrehtimmeste bievnieh dah tuhtjeh dejtie aarebi fysiske lierehtimmietjáanghkojde lin nuhteligs, boelhkine saemiedigkieveeljemien bijre. Jilhts lierehtimmietjáanghkoeh eah leah gaajhkh vaestiedassh tjieltide vadtme saemiedigkieveeljemien gyhtjelasside, dah leah vihkeles májhtajeheme jih haarjanimmie. Tjáanghkosne aaj tjielth áádtjoeh mubpieh tjielth gaavnesjidh jih dáájrhtimmieh dejgujmie juekedh. Ij daam nuepiem daan jaepien veeljemisnie lij.

4.1.1 Bihkedimmiamaterijaalen bahtseme

Dah praktikheles konsekvensh gosse lierehtimmietjáanghkojde faatoes lin stööreres dejtie unnebe dáájrhtamme veeljemediedtjidie, jih veeljemediedtjih tjieltine mah leah ráállam jorkesamme saemiedigkieveeljemie 2017 raejeste 2021 raajan, sjíere dejtie mah jorkesin mijjnuse 30-tjielteste plusse 30-tjieltese.

Saacht jis lierehtimmietjáanghkojde öörnie tjielth gegkiestieh jienebe praktikheles lierehtimmiamaterijaalht edtjeh Saemiedigkien vuj Veeljemedirektoaraaten nehtesájrojne gáávnesieh. Aaj jienebh gieh tjuvtjiedieh dejtie animeereme filmh mejtie Veeljemedirektoaraate lea dorjeme mah rutijnh stoerredigkieveeljemine vuesiehtieh, jih dah gegkiestieh seammalaakan materijaalht mah saemiedigkieveeljemem vuesiehtieh.

Tjielth aaj jeahteme vihkeles dah filmh vuesiehtieh váaromen rutijnebihkedimmieh jih jienebh jis dah edtjeh nuhteligs árrodh tjielti lierehtimmesne.

Daan biejjien bihkedimmieh jih teemaartihkelh saemiedigkieveeljemasse gáávnesieh dovne veeljemebarkijeportaalesne jih Saemiedigkien nehtesájrojne. Bihkedimmide ruffien minngiegietjien bæihkoehamme. Mijjen váájnoe soptsestallemen mænnan tjieltigujmie idtjin gaajhkh tjielth dejtie bihkedimmide demtieh. Dah leah aaj tjielth mah jiehtieh bihkedimmieh fer seente böötin jis dah edtjin nuhteligs árrodh dej interne lierehtimmesne veeljemebarkijidie.

Tjielth mah eah vaestiedassh áádtjeme dej gyhtjelasside dan byjjes lierehtimmiamaterijaalen tjírnh leah sieihmelaakan kraannatjiettem bieljelamme mah dah daejrieh dáájrhtimmie utnedh saemiedigkieveeljemien tjírrehtimmien bijre. Naan tjielth jiehtieh mubpieh tjielth mah jienebh dáájrhtimmie jallh maachtoem utnieh goh “maachtoetjietth”. Goerehtimmieh vuesiehtieh jienebh tjielth dáájrhtin dah leah aktene vuekine utnijedáarjoeráállam vaaltme. Mijjeh báástide báetebe átnose Saemiedigkien jih Veeljemedirektoaraaten utnijedáarjoem kapihtelisnie 4.3.

4.1.2 Lierehtimmien bijre EVA:n átnoe

Veeljemedirektoaraate lea tjírrehtamme jijtje lierehtimmietjáanghkoem Teams:esne ryöknetetjietide, mohte díhte gaertjedamme lierehtimmie vedti ryöknetetjietth jiehtieh. Jijnh frustrasjovnem dáájrhtin juktie dah idtjin lin daerpies bahtsemh EVA:sne gáessie lierehtimmie edtji aelkedh. Dan gaavhtan provhkin jijnh tijnh ávteli systeeme juhti.

Jijnh tjielth neebnieh dah leah dáeriesmoerh ráállagietedimmie EVA:sne átneme, aaj lierehtimmieboelhken mænnan. Ráállagietedimmie lea dan bijre mah bahtsemh ovnessie almetjh utnieh gieh veeljemine berkieh gosse dah edtjeh ovnessie operasjovnh EVA:sne. Ráállagietedimmie

dâeriesmoerh feerhmie voestegh boelhken veeljemesalkehtimmien âvteli, gusnie veeljemediedtjih tjieltine sijhtieh haarjanimmiebyjresem EVA:sne nuhtjedh jîh dejtie laavenjasside haarjanidh mah dah edtjeh veeljemesalkehtimmesne tjiirrehtidh. Dîhte lij jîjnîh veeljemediedtjih gîeh dââjrehtin dah idtjîn daerpies baachtsemh âadtjoeih, mejtie dejtie heerrin haarjanidh jîh systeemem lieredh. Siejhme jîjnîh ryöknetmetjîelth sijhtieh jienebh ellies lierehtimmiefaalenasse ryöknetmetjîeltide, mij EVA:m jîh dam veeljemefaagem aktene.

4.2 Tjielti vuarjasjimmieh biëvnesebarkoste

Dah leah sjîere göökte joekehts mah leah tjielti saemiedigkieveeljemem tjiirrehtimmiem 2021 baajnehtamme: dah suajmanamme jîenestimmiesietelh jîh almetjelâhkohen fiejlîeh. Tjielti dââjrehtimmieh leah dejtie joekehtsijstie konsekvensh lin tjarkebe faatoes biëvnesehtie. Jîjnîh tjielth leah jeahteme dah tjoerin Saemiedigkiem ringkedh jîh gihtjedh gusnie dah jîenestimmiesietelh gââvnesehtie, jîh dah biëvnesh fiejlîej biÿre almetjelâhkosne medijî tjiirrh. Tjielth lin siemes byöroe buerebe jîh sneehpebe biëvnesh vadteme dovne dej suajmanamme jîenestimmiesieteli biÿre jîh almetjelâhkohen fiejlîej biÿre.

Siejhme lea tjielth ussjedieh biëvnesh saemiedigkieveeljemem biÿre bâetieh fer seente.⁷ Lissine deahpadimmie jîenestimmiesietelinie jîh almetjelâhkojne naan tjielth mah neebnieh dah haestemh dââjrehtin biëvnesehtie biÿre maam dah âadtjoejin njoelkedassejorkesimmien biÿre KDD:este. KDD nænnoste § 50 vijhteden lihtsem orrijehti mieriedimmie veeljemem biÿre Saemiedægkan mij tjiirkehti “Dastegh ij leah tjaatsestimmie saemiedigkieveeljemasse dennie gâetesne, edtja veeljijem vuesiehtidh akten tjaatsestimmiegâatan gusnie tjaatsestimmieh dââste saemiedigkievaaljemasse”. KDD njoelkedassem ruffien 9.b. orrijehti, jîh tjieltide biëvnijî dan biÿre prievine dateereme mietsken 30.b. 2021. Jîjnîh tjielth dââjrehtin dîhte lij fer seente juktie dej toelhkestimmien mietie jeatjahtehtiemistie sjîditi dah tjoerin saemiedigkieveeljemem jîenestæmman rihtpestidh jienebe sijjine enn soejkesjamme. Sjyöhtehke aeikie lea tjielth joe dej veeljemebarkijî lierehtimmiem tjiirrehtamme.

TDD beavna ij jorkesimmeste sjîdith naan jorkesimmie tjieltine. Mieriedimmesne veeljemem biÿre Saemiedægkan tjaâdtje “dîhte jîenestimmie saemiedigkieveeljemasse tjieltine gusnie 30 jallh jienebh almetjîh leah Saemiedigkien

⁷ Aaj vuarjasjimmesne Veeljemedirektoraaten dienesjstie stoorredigkieveeljemem 2021 beavna jîjnîh tjielth mielieh

veeljemealmetjelâhkosne lea seamma sijjîe jîh boelhke goh stoorredigkieveeljemem jîenestimmie”. Njoelkedasse mij lij orrijehteme edtji voestes ieresne ij mieriedimmesne jâerhkeme, mohte læjhkan dîhte desnie tjaâdtjoeji 2021 raajan, jîh destie sjîditi tjielth leah dam toelhkestamme dah âadtjoejin jîenestimmiesijjîej lâhkoem gaertjiedidh saemiedigkieveeljemisnie.

4.3 Tjielti vuarjasjimmie utnijedâarjoste

Diedtejuekemen vâarome Saemiedigkien jîh Veeljemedirektoraaten gaskem, veeljemefaagen jîh systeemteknihkeles dîedte, lij aaj utnijedâarjoeidjîrh ussjedamme naemhtie juekedh.

Veeljemedirektoraate jîjtje systeemem âtna utnijedâarjoein âvteste maam aaj Saemiedigkie nuhtji veeljemem 2021. Dejtie nemhtie gietedî dîjrh mah systeemem siÿse böötin, jîh mah lin veeljemefaagen gyhtjelassh saemiedigkieveeljemem biÿre, sjîditi vijrebe ruteme Saemiedægkan. Veeljemedirektoraate dâastoeji 295 aamhtesh dan systeemese mah lin vijrebe ruteme Saemiedægkan.

Utnijedâarjoein nâhtoe jeerehts veeljemajaepien mietie, jîh jeerehts dââjrehtimmieh tjieltine. Naan tjielth leah dovne responsetijem jîh vaestiedassi kvaliteetem madtjeles, naan jeatjah tjielth gâarhmede dââjrehtimmieh utnijedâarjoste. Dah leah tjielth mah haestiemi die vuesiehtih utnijedâarjoein juekiemasse, gusnie Saemiedigkie edtja veeljemefaagen gyhtjelassh vaestiedidh jîh Veeljemedirektoraate tehnikken gyhtjelassh vaestiedidh. Gellie veajkoej gyhtjelassi dovne veeljemefaagen jîh tehnikken bielieh, jîh dejtie gyhtjelasside dellie damtijin idtji utnijedâarjoe juhtieh.

Saemiedigkien haesteme lij idtji nahkesjîh gaajhkh gyhtjelassh vaestiedidh. Saemiedigkien praksisnie ajve akte almetje gie edtja gyhtjelassh tjieltijste vaestiedidh, jîh dîhte almetje aaj lissine dîedtem utni gaajhkem mij lij saemiedigkieveeljemem tjiirrehtimmien biÿre.

Mah jîjnîh tjielth dââjrehtin goh faatoes jaksoes utnijedâarjoein lea vihkeles fâantoe dah leah vaestiedassh ohtsedamme mubpene tjieltine saemiedigkieveeljemem tjiirrehtimmesne jaepien 2021.

4.4 Tjielti vuarjasjimmie laavenjassejuekiemistie

Saemiedigkieveeljemem lea organiseereme jeatjilaakan enn stoorredigkieveeljemem. Tjielth

Veeljemedirektoraate beavna dan biÿre mah dah mielieh vihkeles deahpadimmieh fer seente jîh eah biëvnîh dej biÿre.

juakeme plusse 30-tjieltide, mijnuse 30-tjieltide jñ ryöknetmetjieltide lea sjiere saemiedigkieveeljemisnie. Diñte lea aaj sjiere guktie laavenjostemem Saemiedigkien jñ Veeljemedirektooraaten gaskem lea organiseereme. Seamma vuekine goh Stoerredigkie stoerredigkieveeljemem dähkasjahta Saemiedigkie minngemosth veeljemesalkehtimmiem saemiedigkieveeljemisnie dähkasjahta, mohte joekehts Stoerredigkeste Saemiedigkie operatijve diëdtem átna faagedáarjoe vedtedh. Stoerredigkieveeljemisnie Veeljemedirektooraate daam diëdtem átna. Daennie bieliekapihtelisnie vuejnebe lihkebe guktie tjielth dej jñtje ráállam vuarjasjidh, jñ guktie dah laavenjassejuekemem vuejeh Saemiedigkien jñ Veeljemedirektooraaten gaskem.

4.4.1 Mijnuse 30-tjielti vuarjasjimmie laavenjassejuekiemistie

Diñte sjeñhme vuajnoe mijnuse 30-tjieltijste dah leah fuakedh dej ráálline. Mijnuse 30-tjielth mejtie mijjeh leah goerehtamme dáájrehtieh laavenjassh mah dah edtjeh darjodh leah sjeñteles lähkose tjaalasovveme saemih dej tjieltine.

4.4.2 Plusse 30-tjielti vuarjasjimmie laavenjassejuekiemistie.

Plusse 30-tjielti gaskem leah stoerre joekehts lähkojne tjaalasovveme saemih. Mijjeh gaavnebe dovne gaskestoerre nöörjen tjielth álkolen dah saemien jarngedajvh, gusnie lihke bijjelen 30 tjaalasovveme saemih, jñ tjielth gusnie jñenebh jñenebe tjaalasovveme saemih jñ tjarkebe tjatneme saemien histovrijasse jñ seabradahkejieliemasse. Dah joekehts jaabnehtieh aaj tjielti vuarjasjimmieh organiseeremistie.

Naan stuerbe plusse 30-tjielth eah vuastelh stuerbe diëdtem vaeltedh tjiirrehtimmien ávteste saemiedigkieveeljemisnie, vuesiehtimmien gaavhtan dah maehtieh minngemosth ryöknetmem tjiirrehtidh lissine dejtie laavenjasside dah joe utnieh. Guktie ussjedadteme kapihtelisnie 3.2.1 mahta aevhkie árrodh jis prosedyjrh jñ laavenjassh leah seammalaakan dovne stoerredigkie- jñ saemiedigkieveeljemistie.

Mubpie bielesne plusse 30-tjielth mah mielih dah darjoe fer stoerre barkoem saemiedigkieveeljemien jis vuajna maam saemiedigkieveeljeme dej tjieltine faerhmeste, jñ mij gujht sijhtieh seamma ráállam utnedh goh mijnuse 30-tjielth.

4.4.3 Ryöknetmetjielti vuarjasjimmie laavenjassejuekiemistie

Ryöknetmetjielth utnieh jñenebh feerhmeme barkoe-laavenjassh enn mubpie tjieltijste saemiedigkieveeljemisnie. Jijnjh ryöknetmetjielth gyhtjelassh gihtjeh man gaavhtan dah leah ryöknetmetjielth veeljeme. Dah dáájrehtin diñte barkoes ryöknetmetjielth árrodh, jñ ij kompensasjonem mah dah áadtjoe barkoem gaptjedh.

4.4.4 Tjielti vuarjasjimmie diëdtetsiehkeste Saemiedigkien jñ Veeljemedirektooraaten gaskem

Jijnjh tjielth dáájrehtin diëdteveajkoej Saemiedigkien jñ Veeljemedirektooraaten gaskem ánnetti ovtjelkes mejtie mijjeh leah goerehtamme. Jeenjemes tjielkes vuajnoem utnieh diñte lea Saemiedigkie mij bijjemes diëdtem átna. Diñte ij leah tjielkes gusnie Saemiedigkien jñ Veeljemedirektooraaten diëdtiesuerkiej juekemh gosse ryöjredimmieh jñ gaskesadtemh tjieltigujmie.

Jijnjh tjielth buerkiestieh sierredimmieh veeljemefaage jñ systemeteknihke gaskem lea goh galkije sierredimmie praksijsesne. Tjiirrehtimmieperspektijvesne mahta ovtjelkes diëdtetsiehkje sjædta tjielte ij daejrieh giem edtjeh biëljelidh jis hæstemh sjidhtieh.

4.4.5 Háksa dorjemse tjeakoes veeljeme?

Goh buerkiestamme kapihtelisnie 2.4 lea lähkoe tjaalasovveme saemih tjieltesne mij ncennoste mah laavenjassh tjielte tjiirrehtimmesne átna. Jijnjh tjielth tjuvtjedieh guktie raaste 30 tjaalasovveme saemih dorje prinsihpe tjeakoes veeljeme ij maehtieh gorredidh ryöknetmisnie. Tjielth mah jñenebe enn 30 tjaalasovveme saemih edtjeh veeljemedigkiem tjiirrehtidh. Tjielth veeljemedigkine edtjeh annjebodts ryöknetmem tjiirrehtidh jñenestimmijste gusnie jñenestimmieh juekieh seamma ryöknetmekategorijidie goh stoerredigkieveeljemisnie, juakeme ávtelhbodti jñenestimmide jñ veeljemedigkiejñenestimmide.

Daate sæjhta jiehtedh plusse 30-tjieltesne lihke jñenebe 30 tjaalasovveme saemih, gusnie daamhtaj medtie 20 veeljijh jñenestieh, dellie dan vaenie jñenestimmieh registreereme fierhtene ryöknetmekategorijesne. Daate tsiehkieh skaepede gusnie mahta identifiseeredh mah ovmessie almetjh leah jñenestamme.

5. 5. Raeriestimmieh bueriedimide saemiedigkieveeljemem 2025 vöoste

Tjirrehtimmie tjieldi dääjrehtimmine leah vuesiehtamme jijnj tjieldh haestemh dääjrehtin saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmine 2021. Sjiere ovlæhkoe lij jienestimmiesieteli lin suajmanamme, almetjelåhkoe lij fiejlie, jih ij lij jienebh bievnesh jih lierehtimmieh tjieldide vadteme. Jijnj tjieldh aaj dääjrehtin ij saemiedigkieveeljemem laavenjassejuekemem lij optimale. Daennie kapihtelisnie mijjeh mubpesth jiehtebe tjieldi mielh mah dah mielih byöroe prioriteeredh åvtese bætije saemiedigkieveeljemasse.

5.1 Vuarjasjimmiej vâarome

Mah mahta jih mah byöroe jorkesidh saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmesne leah teema orreme mijjen goerehtimmine jih dihte lij aaj teema Oslon tjielden saemiedigkieveeljemem 2021 vuarjasjimmesne.

Raeriestimmieh bueriedimide mijjeh mubpesth jiehtieh dej vâarome leah dah gaaltijh, jih faerhmeste raeriestimmieh mah mijjeh leah registreereme jijnj tjieldh leah jeahteme. Ibie mijjeh naan prioriteeremem dorjeme mah leah vihkele jih mah eah leah vihkele, jih ibie maam akt mielh mah råajvarimmiej åasa jallh mah jeatjah konsekvensh råajvarimmijste bætieh.

5.2 Råajvarimmieh guktie mahta ryöjredimmieboelhkem bueriedidh

Tjieldh tjieldkestieh man vihkeles daerpies tsihkestehtemh gâåvnesieh åvteli veeljemem tjirrehtidh guktie dah maehtieh dej laavenjasside tjirrehtidh. Saemiedigkieveeljemem 2021 lin dah fiejlieh veeljemealmetjelåhkosne jih suajmanamme veeljemekåarhttrygkeme tjieldi nuepieh baajnehtamme vihties jih reaktoe veeljemetjirrehtimmiem öörnedh. Tjieldh dan gaavhtan leah siemes vihkele:

- Rutijnh tseegkedh mah vihtiestieh tjieldh åadtjoeh gaajhk veeljemematerijaalh æjkiemierien åvteli.

Jijnj aaj mielih dihte vihkeles guktie materijaalem hammoedamme, dovne fiejlieh namhtah sjidtedh jih

reaktoe signaalh veeljijidie seedtedh. Tjuvtjede jis Saemiedigkien veeljeme edtja åadtjodh seamma staturesem goh veeljeme Stoerredægkan tjvara kvaliteete, dovne tjirrehtimmesne jih materijaalen kvaliteete seammalaakan årrodh. Tjieldke evtiedimmieh jijnje tjieldtijste veeljemematerijaalen hammoedimmien bijre leah:

- Siejhme jienestimmiesietelhammoedidh seamma maalline goh siejhme jienestimmiesietelhammoedidh stoerredigkieveeljemasse
- Gåaroes jienestimmiesietelhammoedidh njoelkedassen mietie seamma vukeine goh siejhme jienestimmiesietel⁸
- Krievemh stilledh mah ålkoeskuhpah edtja nuhtjedh

Jijnj tjieldh leah aaj jeahteme dah tjieldkebe njoelkedassh daarpesjeh jih aelkhebe dillesisnie lierehtimmiematerijaal. Dan gaavhtan byöroe vuarjasjidh:

- Ektie maallem hammoedidh manuelle veeljemekåarhtide.
- Buerkiestimmieh hammoedidh “bööremes praksise” guktie edtja veeljemelokaalhammoedidh.
- Tjieldkes rutijnebuerkiestimmieh hammoedidh saemiedigkieveeljemem jienestimmiedåstovodie.

Jis bihkedimmieh dorjesåvva dellie dan vihkele tjieldide bievnesh dej bijre bievnesh, jih gusnie tjieldh maehtieh dejtje gaavnedh. Jih jis edtja bihkedimmieh darjodh “bööremes praksisen bijre” guktie veeljemelokaalide hammoedidh, goerehtimmieh vuesiehtieh tjieldh ovnessie mielh utnieh ektie maallen sisvegen bijre, jeerehts mij råållide dah utnieh. Bihkedimmie “bööremes praksise” byöroe dan gaavhtan tjieldide sjiehtede dej ovnessie låhkoej mietie tjaaalassovveme saemieh.

Jeatjah råajvarimmieh man mietie tjieldh leah gihtjedamme, jih mah sijhtieh dej barkoe ryöjredimmine bueriedidh lea:

- Nuepiem tjieldide vadta aaj jeatjah veeljemematerijaal Saemiedægkan dængkodh, åajvahkommes profiileeremematerijaal.
- Tjieldide nuepiem vedtedh veeljedh jis dah sijhtieh jienestimmiesietelebovvem vuj ij.

⁸ Oslo tjieldte dan vuarjasjimmesne saemiedigkieveeljemem 2021 konkreete raeriestimmieh guktie dam siejhme

jienestimmiesietelem jih dam gåaroes jienestimmiesietelem mahta hammoedidh.

5.3 Raeriestimmieh bueriedimmide ávtelhbodti jienestimmieboelhkesne

Raeriestimmieh bueriedimmide ryöjredimmieboelhkesne sijhtieh aelhebe tjieltide darjodh ávtelhbodti jienestimmie tjiirrehtidh. Mubpie vihkele tsihkesteheme lea almetjeláhkoe lea orrestamme jñ dilliesnie gæssie jienestimmie rihpesti. Tjielth leah siemes vihkele:

- Rutijnh tseegkedh mah vihtiestidh Saemiedigkien veeljemealmetjeláhkoe lea orresteheme aejkierierien ávtelen.

Jis edtja mahtedh daam vihtiestidh kaanne daarpesje aejkierieriem jorkesidh almetjeláhkose tjaalasovvedh. Aejkierierie lea ruffien 30.b. veeljemejaepien, jñ aarehjenestimmie rihpesti joe snjaltjen 1.b.

Naan tjielth aaj jeatjah raeriestimmieh utnieh mah ávtelhbodti jienestimmieboelhken biñre. Dah raeriestimmie sjiidhtieh naan jorkesimmieh laavenjassejuekieriemisnie saemiedigkieveeljemien tjiirrehtimmesne, jñ dah leah dan gaavhtan iktedamme nuelesne Raeriestimmieh laavenjassejuekieriemisnie, kapihtelisnie 5.8.

5.4 Raeriestimmieh veeljemebiejjiem(ide) bueriedidh

Tjielth dáájrehtin ovdaerpies gierve gosse dah tjierieh paehperealmetjeláhkoe nuhtjedh veeljemebiejjiem. Ráajvarimmie maam jienebh evtiedieh lea dan gaavhtan:

- Elektrovneles kroessemem almetjeláhkose aaj veeljemedigkesne aelkedh.

5.5 Raeriestimmieh ryöknameboelhkem bueriedidh

Tjielth jiehtieh dáariesmoeren biñre jis mahta krievemem höölhtedh tjeakoes veeljemien biñre plusse 30-tjieltine gusnie láhkoe tjaalasovveme saemijste lea lihke 30. Raeriestimmie mij mahta vaahram unnede krievemem tjeakoes veeljemien biñre meatodh lea:

- Aaj plusse 30-tjielti ávtelhbodti jienestimmieh jñ veeljemedigkiejienestimmieh tjaanghkan ryöknedh.

Naan tjielth jiehtieh daarpesje saemiedigkieveeljemien tjaanghkoegærjide vaaksjodh juktie dejtie darjodh jienebh tjiölkehke jñ aelhebe guarkedh. Ráajvarimmie mij mahta tjielti barkoem bueriedidh ryöknameboelhkesne lea dan gaavhtan:

- Tjaanghkoegærjide darjodh jienebe tjiölkehke jñ aelhebe guarkedh.

Vuesiehtimmieh bueriedimmide tjaanghkoegærjijste mah tjielth sijhtieh leah jienebh tjiölkehke tabellh jñ nuepie jienebe lahtestimmieh tjaeledh.

5.6 Raeriestimmieh EVA:m bueriedidh

Goerehtimmiej mietie dah leah stuerebe jñ unnebe raeriestimmieh buakteme bueriedimmie EVA:ste. Jeenjemes daarpesjeh:

- Bièvesem EVA:sne orreste dan biñre veeljije aaj jienestimmie reaktam saemiedigkieveeljemasse átna.

Jeatjah diñrh lea jienebe teknikken karaktere, jñ bueriedimmieh jijnh tjielth sijhtieh leah:

- Ryöknekategorijh náhkehtidh mejtie ij edtjeh nuhtjedh.
- Ohtsemefunksjovnem almetjeláhkose buerede guktie ij voestegh daarpesjh reaktie tjieltem gaavnedh.

5.7 Raeriestimmieh guktie dienesjefaalenassem bueriedidh

5.7.1 Bièvesebarkoem bueriedidh.

Jeenjemes tjieltijste mejtie mijjeh leah goerehtamme dáájrehtieh eah leah nuekies bièvesh áádtjeme tsiehkij biñre mah dej veeljemetjiirrehtimmie baajnehtidh. Dah leah bièvesh suajmanamme jienestimmiesietelh jñ fiejlieh almetjeláhkose. Tjielth meijgumie mijjeh soptsestalleme eah raeresth náhtoe orre bièvesekanalide, mohte dah diñregh mah gáávniesieh, sjere diñrh e-páastine, tjuara jienebh aktijve nuhtjedh enn daan biejjien. Eah gaajkhk tjielth jiebbe Saemiedigkien hiejmesejrojde giehtjedh.

- Jienebe proaktijve árrodh gaskesadtemisnie tjieltide.

5.7.2 Lierehtimmien bueriedidh

Tjielth sijhtieh jienebh lierehtimmieh saemiedigkieveeljemien tjiirrehtimmien biñre enn maam dah jaepien 2021 áadtjoejin. Gegkiestimmieh biñkedimmiamateriaali biñre lea biñkedamme nualan Raeriestimmieh buaranimmide ryöjredimmieboelhkesne, kapihtelisnie 5.2. Lissine tjielth sijhtieh:

- Sijjiem darjodh bièvesh saemiedigkieveeljemien biñre Veeljemedirektoraaten lierehtimmietjaanghkojne.

5.7.3 Utnijedäärjoem bueriemdidh

Utnijedäärjoen organiseereme lea funksjovne mestie saemiedigkieveeljeme lea organiseereme, Saemiedigkie diëdtem átna veeljemefaagen aamhtesidie, jñh Veeljemedirektoaraate diëdtem átna systeemeteknikhen aamhtesidie.

Jis utnijedäärjoe jorkesávva, guktie naan tjielth sijhtieh, dellie maakta dam giehtjedidh digkiedimmien ektesne jorkesovveme laavenjassejuekeme, gusnie Veeljemedirektoaraate stuerebe diëdtem vaalta veeljemefaagen ávteste.

5.8 Raeriestimmieh bueriemdimide laavenjassejuekiemisnie

Jijnjñh tjielth sijhtieh laavenjassejuekemem jorkesidh saemiedigkieveeljemem barkosne. Áajvahkommes golme raeriestimmieh mah dah buektiejñ:

- Diëdtem faagedäärjoem ávteste Veeljemedirektoaraatese sertesávva.
- Diëdtem ryöknemen ávteste Saemiedægkan sertesávva.
- Elektrovneles jñnestimmie aalka.

Raeriestimmijste sjædta stoerre jñh potensielle ovintendeereme effekth jis dejtie tjirrehti, jñh vihkeles tjvvtjede eah gaajhkh tjielth mejtie mijjeh libie goerehtamme dejtie däärjoeh. Tjielth mah eah leah raeriestimmieh evtiedamme, ibie dejtie haestieh jis dah sijhtieh maam akt jorkesidh. Aervede gujht dah aaj jueriedisnie dejtie raeriestamme jorkestimmide tjielte-Nöörjesne, jñh Saemiedigkesne jñh Veeljemedirektoaraatesne.

Mijjeh mubpesth jiehtebe dejtie argumentide mejtie dah utnieh mah jorkesimmieh sijhtieh, mohte viht tjielkestibie ibie mijjeh leah naan vijrebe vuarjasjimmie dørjeme ráajvarimmiej ævvhkieh jñh dærriesmoerh. Jis edtja maam akt jorkesidh dellie tjvara dam lihkebe giehtjedidh.

Diëdtem faagedäärjoem ávteste Veeljemedirektoaraatese sertesávva.

Saemiedigkie haestemem átna nuekies faagedäärjoem vedtedh 356 tjieltide. Gaajhkh tjielth utnieh potensielle akte vuj jijnjñh gyhtjelassh mah dah sijhtieh gihtjedh saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmien bijre, jñh dah jiehtieh daarpesjeh dovne lierehtimmietjåanghkoeh jñh jñenebh tjaaaldh lierehtimmie- jñh biëvnesematerijaalh.

Tjielth mah sijhtieh Veeljemedirektoaraate byöroe stuerebe diëdtem áadtjodh saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmien ávteste tjielkestieh dej vuajnoeh

Veeljemedirektoaraate organisasjovnem átna mij ajve veeljeminie barka, dah leah jñenebe vierhtieh Saemiedigkeste, jñh dej barkoej mietie tjielte- jñh fylhkedigkieveeljeminie jñh Stoerredigkieveeljeminie dah aaj jñenebh dáájrehtimmieh diënesjñh tjieltide vedtedh.

Diëdte ryöknemen ávteste Saemiedægkan sertesávva

Öörnege ávtelhbodti jñnestimmieh seedtedh plusse 30-tjieltide/ryöknemetjiieltide jñh ávtelhbodti jñnestimmieh jñh veeljemedigkiejñnestimmieh seedtedh ryöknemetjiieltide minngemosth ryöknemasse lea giërve. Dihte sijjiem vadta fiejlidie, jñh destie sjædta ryöknemetjiielti mietie dan soe barkoes dejtie. Raeriestimmie jijnjñh tjieltijste lea dan gaavhtan buerebe jñnestimmieh ryöktesth Saemiedægkan seedtedh, mij diëdtem áadtje jñnestimmide ryöknedh.

Aelkedh elektrovneles jñnestimmie

Tjielth mah sijhtieh nuepieh goerehtidh elektrovneles jñnestimmie aelkedh utnieh mahte seamma argumente mij lij gosse diëdte ryöknemen ávteste Saemiedægkan seedtisovvi; vahra fiejlie sjædta daan biejjien systeemesne jñnestimmiej dáastovasse jñh seedtemasse, jñh jijnjebarkoe mij dihte ryöknemetjiieltide skaepede. Elektrovneles jñnestimmieh haestieh, jñh elektrovneles jñnestimmie saemiedigkieveeljemisnie tjvara ektesne goerehtidh vuarjasjimmie mij dorjesávva siejñhme jñnestimmien bijre.

5.9 Vuarjasjimmiej iktedimmie

Ij lij daate goerehtimmien mandaate jijtjaraarehke vuarjasjimmieh vedtedh saemiedigkieveeljemem vierhtieátnoen jñh organiseeremem bijre. Tjirrehtimmie tjielti biëvnesijstie vuesehte læjhkan sávva haesteme sjædta vihtiestidh öörnedh reaktoe, vihties, ræhpas jñh leajhtadimmien saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmie 2025, daan biejjien laavenjasse-juekieminie jñh dej viehtiejgumie mah daan biejjien vadta saemiedigkieveeljemem tjirrehtæmman. Medtie 20 000 almetjigumie giej jñnestimmieaktam utnieh saemiedigkieveeljeme leah relatijve gaertjedamme jis lähkoem veeljijistie möölie, mohte dihte stoerre jis lähkoem aktöörjste möölie gieh dejnie berkieh. Nöörje 365 tjielth átna ovnessie ráállajgumie saemiedigkieveeljemisnie, mejtie sin gaajhkh biëvnesh jñh lierehtimmie daarpesjeh, jñh gegkiestieh dah mæhtieh utnijedäärjoem biëljelidh jis daarpesjeh. Dejtie daerpiesvoetide dáastoehdih váájnoe organisasjovnem kreava mah stuerebe enn dam maam Saemiedigkie átna saemiedigkieveeljemem tjirrehtimmesne 2021.

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Guessiesijje:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Påstadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo